

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

EVA BĚLOHRADSKÁ

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromoprávních disciplín

Určování otcovství

Diplomová práce

Determination of Paternity

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Doc. JUDr. Mgr. Salač Josef Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Eva Bělohradská

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

Bc. Eva Bělohradská

Poděkování

Uctivě děkuji Doc. JUDr. Mgr. Josefu Salačovi Ph.D. za vstřícnost a odborné vedení práce. Velké díky patří také mým rodičům a manželovi za podporu během studia.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá problémem určování otcovství. V úvodu se autorka věnuje rodině a rodičovství. Popisuje rozdíl mezi právním, sociálním a biologickým rodičovstvím. Zatímco určení mateřství je jednoduché a matka je vždy jistá, u otce určení může být náročnější. Autorka tedy podrobně popíše určení mateřství a především otcovství, které rozdělila do pěti domněnek. V další části popisuje možnosti popření otcovství. Poté se zabývá stále se rozvíjející oblastí asistované reprodukce a určení rodičovství u dítěte, které bylo počato umělým oplodněním. Dále se autorka zabývá specifikami řízení o určení či popření rodičovství a využití DNA analýzy či jiných důkazních prostředků. V poslední části je nastíněná problematika určování otcovství v Anglii.

KLÍČOVÁ SLOVA

otcovství * rodina * rodinné právo * mateřství * určování otcovství * popření otcovství * domněnka otcovství * umělé oplodnění * analýza DNA

ANNOTATION

The master thesis deals with the problem of determining paternity. In the introduction, the author focuses on family and parenting. The author describes the difference between legal, social and biological parenthood. While determining motherhood is easy and the mother is always sure, it can be more difficult for the father to determine it. The author therefore describes in detail the determination of motherhood and especially paternity, which he divided into five assumptions. The next section describes the possibilities of denying paternity. After that, the author deals with the ever-evolving field of assisted reproduction and determination of paternity in a child who was conceived by artificial insemination. Furthermore, the author deals with the specifics of the proceeding for determining or denying paternity and use DNA analysis or other means of proof. In the last part, the author outlines the issue of determining paternity in England.

KEYWORDS

paternity * family * family law * motherhood * determination of paternity * negation of paternity * presumption of paternity * artificial insemination * DNA analysis

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Rodina.....	9
2.1. Rodičovství	11
2.1.1. Biologické, právní a sociální pojetí otcovství	12
3. Určování rodičovství dle platného českého právního řádu	14
3.1. Právo dítěte znát svůj původ.....	15
3.2. Určení mateřství.....	16
3.2.1. Surogační (náhradní) mateřství	16
3.2.2. Utajený a anonymní porod.....	18
3.3. Určení otcovství	19
3.3.1. První domněnka určení otcovství manžela matky	19
3.3.2. Druhá domněnka určení otcovství po zahájení řízení o rozvodu či neplatnosti manželství	21
3.3.3. Třetí domněnka určení otcovství dítěte narozeného z umělého oplození	22
3.3.4. Čtvrtá domněnka určení otcovství souhlasným prohlášením.....	23
3.3.5. Pátá domněnka určení otcovství soudem.....	24
4. Popření otcovství	26
4.1. Popření otcovství manželem matky	26
.....	28
4.2. Popření otcovství matkou dítěte	28
4.3. Popření otcovství k dítěti narozenému znovu provdané ženě ...	29
4.4. Popření otcovství k dítěti narozenému z umělého oplození	31
4.5. Popření otcovství k dítěti, jehož otec byl určen souhlasným prohlášením	32
5. Asistovaná reprodukce – umělé oplození	34

5.1.	Pojem a právní úprava	35
5.2.	Umělé oplodnění ženy provdané	37
5.3.	Umělé oplodnění ženy neprovdané	37
6.	Soudní řízení o určení či popření rodičovství.....	39
6.1.	Průběh soudního řízení.....	39
6.1.1.	Zahájení řízení.....	40
6.1.2.	Zahájení řízení ex offo	40
6.1.3.	Příslušnost soudu	41
6.1.4.	Účastníci řízení	41
6.1.5.	Lhůty řízení	43
6.1.6.	Rozhodnutí řízení	43
6.2.	Důkazní prostředky	44
6.2.1.	Analýza DNA	44
6.2.2.	Ostatní důkazní prostředky.....	47
7.	Exkurz do určení otcovství v Anglii	48
7.1.	Obecně k určení otcovství v Anglii.....	48
7.2.	Pravomoc soudu vyžadovat použití krevních testů.....	50
7.3.	Souhlasy potřebné k odběru tělesného vzorku.....	51
7.4.	Pravomoc stanovit způsob provádění a pokyny pro použití vědeckých testů.....	52
7.5.	Nedodržení pokynů pro odběr krve.....	53
7.6.	Pokuta za vydání se za jiného za účelem poskytnutí tělesného vzorku.	53
7.7.	Interpretace části III.	53
7.8.	Závěr exkurzu do určování otcovství v Anglii.....	54
8.	Závěr.....	55

1. Úvod

Diplomová práce se zabývá tématem určování otcovství dle aktuálního českého právního řádu. Hlavním cílem této práce je podat ucelený přehled o aktuální právní úpravě v oblasti určování rodičovství tak, jak je upravena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) a dalších souvisejících zákonech. Autorka bude tedy největší část práce věnovat pozornost určení otcovství, ale dotkne se také pojmů rodina, rodičovství, určení mateřství, surogačního mateřství, popření otcovství, umělého oplodnění nebo soudního paternitního řízení. V další části je autorčíným cílem přeložit tu část anglického zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, která se zabývá určováním otcovství v zemích Anglie a Walesu.

Pro autorku je rodina a rodinný život velmi důležitá a citlivá věc, proto si také vybrala toto téma. Rozhodnutí o otcovství vždy velmi zasáhne nejen dítě, ale celý rodinný život a zázemí. Je tedy důležité, aby právní úprava byla dostatečně srozumitelně formulovaná a připravená na všechny možnosti a dokázala tak co nejpřesněji, a především nejrychleji, otce určit nebo vyloučit.

Rodina je stále jedna z nejdůležitějších sociálních skupin a hraje v životě jedince významnou roli. Jedná se o první sociální skupinu, společenství osob, do které se dítě narodí a ve kterém vyrůstá. Působení v této skupině osob velmi významně ovlivňuje jeho budoucí život, chování a vystupování. Proto je úvod práce věnován právě rodině. Autorka vymezí definici rodiny, a popíše zákony, které se věnují ochraně rodiny. Dále je práce zaměřena na rodičovství a vymezení pojmů právní, sociální a biologické otcovství. Poukazuje na fakt, jak je pro dítě důležité mít tyto roviny otcovství vymezeny v co nejkratším čase. A to hlavně proto, že vznik právního poměru otec – syn s sebou nese také právní následky a je tedy rychlost určení otce žádoucí z hlediska právní jistoty dítěte.

Velmi významnou kapitolou této práce je pak kapitola určování rodičovství dle platného českého právního řádu. V úvodu této kapitoly velmi krátce zmíní postup při určení mateřství, jelikož je velmi jednoduchý. Matkou dítěte je žena, která jej porodila. Výjimkou nejsou ani případy tzv. náhradního neboli surogačního mateřství, kdy matkou je vždy žena, která jej porodí a je jen na ni, jestli ho umožní osvojit biologickým rodičům. Pozornost je také věnována anonymním a utajeným

porodům. Poté autorka popisuje určení otcovství, které rozdělila do pěti domněnek, nikoliv třech, jak je v odborných literaturách běžné. Domnívá se, že pojetí třech domněnek určování otcovství je již překonané a mnohem přehlednější je rozdělení do pěti domněnek. Každá domněnka je pak také graficky znázorněna na časové ose. Domněnka je určitá předpokládaná skutečnost, která platí do doby, dokud se nezjistí opak, tzn. lze ji podle určitých pravidel vyvrátit. Domněnky se vylučují v přesném pořadí, jak jdou za sebou.

V případech, kdy je otcovství určeno na základě zákonných domněnek, ale neshledalo se právní otcovství s biologickým a jedna ze stran s takovým otcovstvím nesouhlasí, lze jej popřít. Na takové popření je třeba dodržet zákonem stanovené lhůty, ať už se jedná o lhůty subjektivní nebo objektivní. Popřením otcovství se pak zabývá soud.

Velmi moderním a stále aktuálnějším tématem je oblast asistované reprodukce neboli umělého oplodnění. Na toto téma však zákonodárce stále nepamatuje a žádné normy pro tuto oblast nevydal. Autorka nastíní myšlenku *de lege ferenda* v této oblasti zákona.

Pokud se spor o určení nebo popření otcovství dostane před soud, jsou zákonodárcem popsány určitá specifika takového řízení. Těmi se autorka věnuje v samostatné kapitole, kde popisuje průběh takového řízení, lhůty, které musí být dodrženy a možnosti prominutí zmeškání takových lhůt, účastníky, možnosti zahájení řízení nebo náležitostí rozhodnutí. Dále je věnována pozornost také využití DNA testů k určení otcovství, které soudní praxe k určení či popření paternity podle Nálezů Ústavního soudu využívá přednostně, aniž by zkusila jiné zákonné možnosti např. zkoumání soulože v době rozhodné. Následuje krátký popis dalších možných důkazních prostředků, které lze jako důkaz využít. Například posudek z oblasti gynekologie, který určí týden porodu nebo oblasti sexuologie, který se vyjadřuje k plodnosti muže.

V některých státech je však systém analýzy DNA k určení či popření otcovství zaveden přímo v zákoně, proto v poslední části je ve zkratce popsán systém určení otcovství v Anglii a komparován s naší právní úpravou. Přílohy obsahují originální aktuální znění anglického zákon o reformě rodinného práva z roku 1969 a také jeho autorkou přeložený český překlad. Tento překlad je dále rozebrán.

2. Rodina

Rodina plní ve společnosti důležitou funkci. Jedná se o prostředí, ve kterém se vytváří základní sociální a společenské vztahy. Plní funkci socializační, ekonomickou i právní. Jde zároveň i o základní skupinu, ve které se formuje a vychovává nová generace, ale také pečuje o nemocné nebo starší členy. Rodina bezpochyby formuje osobnost dítěte a člověka od okamžiku, kdy do ní vstoupí.

Definici pojmu rodina vytvořilo několik autorů. Například definice autorů publikace České rodinné právo zní: „*jedná o malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými nebo příbuzenskými vztahy a společným způsobem života.*“¹ V posledních letech je však okolo 50 % párů², které mají děti a nejsou spojeny manželským svazkem. Tudiž nejsou spojeny manželskými a příbuzenskými vztahy. Podle studie, kterou pravidelně vypracovává ministerstvo práce a sociálních věcí, veřejnost vnímá nesezdané soužití příznivě. Podle zveřejněných výsledků nesezdané soužití 55,5 % dotázaných nevnímá ani dobře, ani špatně³. Na druhou stranu rozvody nebo rozpady vztahů jsou vnímány velice negativně, přesněji 43,6 % je vnímá špatně a 42,2 % dokonce velmi špatně. Z uvedeného vyplývá, že veřejnosti tolik nevadí rodiny, které nejsou spojeny manželským svazkem, jako spíše vysoká rozvodovost. Autorka se také přiklání k názoru, že je lepší, aby dítě bylo vychováváno ve stabilní a fungující rodině bez ohledu na fakt, jestli jsou rodiče sezdáni či nikoliv. Pro vývoj a výchovu dítěte je mnohem důležitější radost, štěstí, podpora a pomoc v rodině. K tíži autorka vnímá i vliv rozvodového řízení na děti. Také OZ v § 771 uvádí, že „*příbuzenství je vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.*“ Zároveň z judikátu Ústavního soudu České republiky II.ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 vyplývá, že *právní ochranu jakožto rodina mohou požívat i společenství osob žijících mimo institut manželství nebo osob pokrevně nepříbuzných, mezi nimiž nicméně existují shora uvedené citové a další vazby (osoby žijící v postavení*

¹ 4) HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 9.

² Český statistický úřad, Aktuální populační vývoj v kostce, dostupné z : <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

³ KUCHAROVÁ Věra, BARVÍKOVÁ Jana, HÖHNE Sylva, NEŠPOROVÁ Olga, PALONCYOVÁ Jana, VIDOVIČOVÁ Lucie *Zpráva o rodině 2020*, str. 17., dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpráva+o+rodině+2020.pdf>

druha a družky, partneři žijící společně s dítětem, které se narodilo jednomu z partnerů z jiného vztahu atd.). A takový rozsah pojmu rodinný život ostatně vyplývá i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, podle které například není "pojem rodinný život omezen pouze na manželské soužití a může zahrnovat i další de facto rodinné svazky (family ties), v nichž účastníci žijí společně mimo manželství". Jako pravidlo podle Evropského soudu pro lidská práva platí, že "společné soužití je oním požadavkem pro konstituování takového vztahu, výjimečně mohou i jiné skutečnosti sloužit k demonstraci toho, že takový vztah je dostatečně pevný k tomu, aby mohl tvořit de facto rodinné svazky" (rozsudek ve věci Kroon a další proti Nizozemí, odst. 30). Na druhou stranu i takové pojetí rodiny a rodinného života počítá s významem pokrevních (příbuzenských) vazeb mezi členy rodiny.⁴ Z judikátu je patrné, že tato myšlenka je převzata také z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, tudíž má tato idea mezinárodní přesah.

Proto se autorka přiklání k jiné definici rodiny a tou je, že rodinu je možné vymezit jako „životní společenství založené na manželství nebo obdobném lidském svazku, jako je nesezdané soužití druha a družky apod., a zejména jako pouto dané biologickým či právním příbuzenstvím (tj. osvojením), resp. příbuzenstvím sociálním. Rodinu tak tvoří ti, kteří žijí společným způsobem života, jsou si blízcí, mnohdy spolu bydlí, vzájemně si pomáhají, mají mezi sebou nejen citová, intimní pojítka, ale i další osobní či majetkové vazby.“⁵ V této definici se odráží všechny podoby rodiny. Nejen té základní (kterou tvoří muž, žena a jejich biologické dítě), ale také ty rodiny, které tvoří nesezdané páry, rodiče, kteří žijí odděleně, matka samoživitelka nebo pár, který nemohl mít vlastní potomky a dítě si osvojily.

Rodina ale nemusí vždy znamenat jen láskyplné prostředí. Existují rodiny, které označujeme za patologické, v jejichž středu dochází k týrání, násilí či zneužívání a zanedbávání dětí nebo starších lidí. V takových rodinách dochází

⁴ Nález Ústavního soudu České republiky II.ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007, dostupné online z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-568-06>

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. Vyd. 2. V Praze: C.H. Beck, 2017, str. 5

k negativní socializaci dětí, které pak mohou zrcadlit podobné chování i v dospělém životě.

O rodině jako takové, se dočteme také v usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“). „*Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*“⁶ O rodině se také zmiňuje OZ. Ani v jednom dokumentu však není jasně popsána definice rodiny. Vychází se ze skutečnosti, že rodina je přirozený jev ve společnosti. Pouze z občanského zákoníku vyplývá, že rodina požívá zvláštní zákonné ochrany⁷ a s pojmem rodina se váže pojem manželství. Přesněji „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“⁸ Jak autorka zmínila výše, k založení rodiny však v přibližně polovině případech dochází mezi nesezdanými páry nebo naopak existují manželské páry, které děti nemají.

Rodina může být základní, zdravá, kdy má manželský pár dítě nebo více dětí, žijí šťastný a spokojený život a věnují se výchově dětí společně a nerozdílně. Bylo by pěkné, kdyby ve společnosti existovaly pouze takové typy rodin, ale to je pouze autorčino přání a velká utopie. Ve společnosti jsou různé druhy rodin a na základě toho se určuje i pojem rodičovství. Například, který rodič se u rozvedených párů stará o potomky apod. Více o rodičovství v následující kapitole.

2.1. Rodičovství

Pojem rodičovství a rodina jsou pojmy, který jeden bez druhého nemůže existovat. Bez rodiny není ani rodičovství a naopak. Rodičovství je vztah, mezi dítětem a rodičem a naopak. Rodina však nejsou pouze manželé a jejich biologické děti. Společnost v dnešní době bere rodinu mnohem šířeji. Rodiče mohou mít děti a nebýt sezdaní, mohou je vychovávat odděleně, děti mohou mít dokonce více než dva rodiče. Dle názoru autorky to nemusí být špatně. Vždy

⁶ čl. 32 LZPS odst. 1

⁷ § 3 odst. 2 písm. b, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸ § 655 OZ

je důležité posoudit poměry dané rodiny a rozhodnout, jaké východisko bude nejlepší pro děti konkrétní rodiny. Vždy by měly být potřeby dítěte na prvním místě.

Rodičem se v první řadě rozumí osoba, která je biologickým rodičem dítěte. To znamená, že dítě nese stejný biologický materiál, jako jeho rodič. Pokud o dítě biologičtí rodiče pečují a jsou zapsáni v matričním listu dítěte, stávají se i rodiči podle zákona, tedy právními a sociálními, jelikož dítě vychovávají. Toto je popsán ideální stav, ideální status rodiny. Není to však pravidlem, a proto rodičovství, resp. otcovství, rozlišujeme na biologické, právní a sociální. U matky toto rozdělení je také možné, ale z hlediska toho, že matku dítěte je mnohem jednoduší určit (viz. kapitola 3.2. určení mateřství), proto tomuto rozdělení není věnována větší pozornost. Matkou dítěte je totiž žena, která dítě porodila.

Rodičovství se přisuzuje však i tam, kde není biologický základ ani u jednoho rodiče. Jedná se o situace *osvojení* nebo o případy *asistované reprodukce*. Nezáleží pak na tom, zda k osvojení došlo jen jedním partnerem nebo partnery společně. U asistované reprodukce se jedná o případy, kdy není použit biologický materiál ani jednoho z budoucích rodičů dítěte. Pro dítě je pak mnohem příznivější, aby vyrůstalo s rodiči, kteří se o něj řádně starají, tudíž má tady biologické a sociální pojetí rodičovství přednost před tím právním. Toto plyne i z výše uvedeného judikátu, kdy *Evropský soud pro lidská práva upřednostnil biologické pouto mezi otcem dítěte žijícím ve faktickém svazku s matkou a tímto dítětem a popírajícím otcovství manžela matky, před právním stavem a právní konstrukcí rodiny: "Respekt k rodinnému životu vyžaduje, aby biologická a sociální realita převážila nad právní domněnkou ..."*⁹. Evropský soud pro lidská práva zde cituje z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 10. 1994, Kroonová a ostatní versus Nizozemí, stížnost č. 18 535/91.

2.1.1. Biologické, právní a sociální pojetí otcovství

Ideální rodinu autorka již popsala. V reálném životě však mohou nastat situace, kdy dítě nemá jen jednoho „otce“. Rozlišujeme totiž v první řadě *biologické* pojetí otcovství, kdy dítě nese biologický materiál po muži, který jej

⁹ Nález Ústavního soudu České republiky II.ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007, dostupné online z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-568-06>

zplodil. Za druhé existuje *sociální* pojetí otcovství, když se muž o dítě stará a vychovává jej. A do třetice *právní* otcovství, tedy rodič, který je jako rodič považován na základě zákona. „*Jinak řečeno, jenom ta žena, kterou právní norma určí za matku, a jenom ten muž, kterého právní norma určí za otce, mají právní postavení (status) rodiče a jenom tyto osoby nesou povinnosti a práva, které zákon s rodičovstvím spojuje.*“¹⁰ Pro dítě je velmi důležité, aby se tyto roviny otcovství buď potkaly v jedné osobě nebo se co nejdříve tyto roviny vyjasnily. Může nastat totiž situace, kdy jeden muž dítě zplodí (biologický otec), druhý je zapsán v matričním listě (právní otec) a třetí se pak o něj stará a vychovává jej (sociální otec).

K vyjasnění otcovství by měla přispět matka, protože ta by měla znát, který muž (příp. muži) je biologický, právní a sociální otec.

Podle rozsudku Nejvyššího soudu je *v řízení o popření a následném určení otcovství je třeba přihlížet k nejlepšímu zájmu dítěte. V zájmu dítěte je bezpochyby soulad mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím, tedy mezi rodičovstvím založeným biologickými vazbami mezi dítětem a poskytovatelem genetického materiálu (biologické rodičovství), rodičovstvím, kde rodič vykonává péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví a o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (sociální rodič), a rodičovstvím založeném na právních domněnkách, kdy rodičem je ten, koho zákon za rodiče dítěte považuje (právní rodičovství). Není-li tento soulad dobře možný, je třeba s ohledem na konkrétní okolnosti případu uvážit, který z uvedených aspektů rodičovství převažuje*¹¹. Je tedy na rozhodnutí soudu, který zájem je pro dítě nejlepší s ohledem na konkrétní případ. Nelze tedy obecně říct, že vždy je například sociální pojetí rodičovství v popředí před právním a biologickým. Jelikož každá osoba je jedinečná a má jedinečné vztahy a vazby, musí soud vzhledem ke konkrétnímu případu vždy zvážit, co je v nejlepším zájmu dítěte.

¹⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ et al. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str.69,70.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.7.2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010., dostupné online z: <http://kraken.slv.cz/21Cdo298/2010>

3. Určování rodičovství dle platného českého právního řádu

Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou jedny s nejvýznamnějších vztahů ve společnosti. Formuje každého jedince, který do tohoto vztahu vstoupí. Z hlediska ochrany především nezletilých dětí je důležité, aby v co nejkratší době od porodu byla otázka rodičovství vyřešena. Této otázce se v současnosti primárně věnuje OZ v ustanovení § 775 až § 793. Dříve byla tato problematika upravena v zákoně o rodině číslo 94/1963 Sb., (dále jen „zákon o rodině“), dnes je implementována do OZ. Speciální úpravu rodičovství najdeme tedy v OZ, ale to musí být v souladu se zněním norem vyšší právní síly. Rodině se totiž věnuje také LZPS ve článku 32. Na základě tohoto článku je zaručena zvláštní péče ženě v těhotenství současně s ochranou pracovních vztahů a podmínek¹². Také zaručuje dětem, které se narodily mimo manželství stejné podmínky jako těm manželským¹³. Právo na výchovu a péči o děti mají jejich rodiče, ti pak mají také právo na pomoc od státu, a naopak, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Toto právo smí být omezeno pouze na základě soudního rozhodnutí.¹⁴

Opomenout nesmíme také mezinárodní smlouvy, které jsou podle článku 10. Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava ČR“), po ratifikaci implementovány do českého právního řádu. Ty mají také přednost před zákonem a ustanovení OZ jim nesmí odporovat. Nejvýznamnější mezinárodní dokument, který se věnuje rodinnému právu a rodičovství je Úmluva o právech dítěte. Ta je do právního řádu vložena jako Sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Mezi další zákony, které se nepřímo zabývají určováním rodičovství a které je důležité zmínit je zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“), který je důležitý při použití druhé domněnky určení otcovství. Dále se jedná o zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

¹² čl. 32 listiny základních práv a svobod odst. 2

¹³ čl. 32 listiny základních práv a svobod odst. 3

¹⁴ čl. 32 listiny základních práv a svobod odst. 4 a 5

(dále jen „zákon o ZŘS“), kde v ustanovení § 415–426 popisuje zvláštní podmínky řízení o určení a popření rodičovství.

3.1. Právo dítěte znát svůj původ

Nad běžnými zákony českého právního řádu jsou také nadřazené právní předpisy, kterým nesmí zákony odporovat. Takovými předpisy jsou například ústavní zákony, ale také mezinárodní smlouvy, které jsou ratifikovány parlamentem České republiky a které pak mají aplikační přednost před zákony. Mezi takovou mezinárodní smlouvu řadíme například Úmluvu o právech dítěte (dále jen „ÚPD“), která pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost v souladu se svým článkem 49 odst. 2 dnem 6. února 1991¹⁵. V této úmluvě se v článku 7 píše, že pokud je to možné, má každé dítě právo znát své rodiče¹⁶. Dle názoru autorky je na místě, aby vznikl prostor pro nemožnost takového plnění, jelikož v některých případech není možné biologické rodiče poznat. Jedná se například o případy, kdy je dítě počato umělým oplodněním od dárce spermatu nebo když matka opravdu neví, kdo je otec.

Česká republika (dále jen „ČR“) pak musí zabezpečovat provádění těchto práv v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím a v souladu se svými závazky vyplývajícími z příslušných mezinárodněprávních dokumentů v této oblasti se zvláštním důrazem na to, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti¹⁷. ČR tento závazek plní prostřednictvím níže uvedených domněnek, které slouží mimo jiné k tomu, aby byl dítěti určen otec, který je s největší mírou pravděpodobnosti i jeho biologickým otcem.

Také je třeba upozornit na obecnější normu, kterou nalezneme v článku 8 sdělení č. 209/1992 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. V něm se píše, že má každý právo na rodinný život. Tedy nejen dítě, ale také matka a otec.

¹⁵ Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, dostupné online z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

¹⁶ Článek 7 odst. 1 ÚPD

¹⁷ Článek 7 odst. 2 ÚPD

3.2. Určení mateřství

Vztah mezi matkou a dítětem není tak složité určit. Vzniká na základě právní skutečnosti a tou je porod dítěte neboli narození dítěte. Matkou dítěte je tedy žena, která dítě porodila¹⁸.

V minulosti však nebylo zvykem, že tato problematika byla v zákoně upravena. Vycházelo se z tradiční zásady z římského práva, kdy „*mater semper certa est, pater incertus*.“¹⁹ Tedy, matka je vždy jistá. Určení mateřství do zákona zavedla až novela zákona o rodině a v nezměněné podobě bylo ustanovení přeneseno i do nynější podoby OZ.

Mateřství v ojedinělých případech určuje také soud. Jedná se o případy, kdy je dítě tzv. nalezené. Dítě nemá v matričním listě uvedené ani jednoho z rodičů. Může se jednat o děti odložené v baby boxech.

Výjimku z obecného určení mateřství tvoří také to, pokud se dítě narodí mimo zdravotnické zařízení. Matričnímu úřadu je podle zákona o matrikách narození dítěte povinen oznámit rodič, případně jiné fyzická osoba, která se o narození dítěte dozvěděla, a to do 3 pracovních dnů od narození dítěte, případně ode dne, kdy se o narození dozvěděla²⁰. V takových případech pak matriční úřad neví, zda dítě porodila opravdu ta žena, která to tvrdí. Může pak po takové ženě chtít, aby úřadu potvrdila, že v nedávné době rodila například lékařskou zprávou.

Další neobvyklou situací je narození dítěte, které bylo zplozeno v důsledku umělého oplodnění nebo si žena přeje totožnost při porod utajit ze zákona. Těmto dvěma situacím budou věnovány následující podkapitoly.

3.2.1. Surogační (náhradní) mateřství

Surogačním mateřstvím označujeme případy, kdy dítě odnese a porodí jiná žena než ta, která jej pak vychovává. Tomu však předchází jejich vzájemná ústní domluva. Jelikož v českém právním řádu není náhradní mateřství nikterak specifikováno a ze zákona vyplývá, že matkou dítěte je žena, která jej porodila,

¹⁸ § 775 OZ

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 187.

²⁰ §15 zákona o matrikách

musíme z této definice vycházet. I když se genetický materiál obou rodičů vloží do jiné ženy, náhradní matky, po narození se může tato žena rozhodnout, si dítě nechat, i když nenese její genetickou linii. To může být pro pár, který do této možnosti vloží nemalé finanční prostředky a veškerou svoji naději na splnění svého snu mít vlastní děti, naprosto zdrcující situace. Donutit ženu, která dítě porodila, aby biologickým rodičům umožnila si jej osvojit není možné ani žádnou smlouvou. Naopak se také po porodu mohou biologičtí rodiče rozhodnout, že dítě nechťejí. To však není takový problém jako v opačném případě, jelikož pokud žena dítě nechce, může se jej lehce vzdát, například i odložením do baby boxu.

Pojem náhradního mateřství se OZ zabývá pouze v souvislosti s osvojením, a to tak, že: „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.*“²¹ Z toho vyplývá, že zákonodárce je s problémem náhradního mateřství srozuměn, ale nikterak jinak ho neupravuje.

Autorka chápe obavy zákonodárce, že by zlegalizováním institutu náhradního mateřství mohla strhnout vlna kritiky. Těhotenství a porod je pro spousty žen nelehké období, které bezesporu omezuje její život. Tudíž by taková „služba“ nebyla zadarmo. Ženy by to mohly zneužívat k dosažení zisku a mohly by tak ohrožovat i své zdraví. Ženské tělo bylo stvořeno na to, aby zvládlo určité množství těhotenství a porodů. Je to samozřejmě individuální, některá žena za život zvládne odnosit víc dětí, některá ze zdravotních důvodů může odnosit jen omezený počet. Ženy, by pak v extrémních případech mohly jít přes pomyslnou hranici svých možností, protože za odnošení by získaly velké množství finančních prostředků. Nesmíme opomenout i fakt, že se jedná o dítě, lidskou bytost, je tedy otázka, zda je etické, aby bylo dítě předmětem určitého právního jednání jako předmět. Na druhou stranu pro některé páry, které ze zdravotních důvodů děti mít nemohou, ale jsou na ně připraveny nejen psychicky, ale i fyzicky a materiálně, je to jediná možnost mít vlastní biologické děti. Proto by se autorka přiklonila k variantě zlegalizování náhradního mateřství za předpokladu, že by se tento institut přísně vymezil. Během adopce musí páry také splňovat zákonem dané nelehké podmínky, aby jim mohlo být dítě svěřeno do péče. Proč by tedy nemohly

²¹ §804 OZ

být podobné podmínky zavedeny i u náhradního mateřství a zamezily by tak zneužití takového institutu? Autorka má namysli podmínky jako psychické a zdravotní posouzení rodičů či materiální zabezpečení. Povinnost platit náhradní matce náklady spojené s těhotenstvím a porodem. Také by se měla věnovat pozornost věku rodičů. Díky náhradnímu mateřství mohli mít děti i lidé, kteří jsou například v důchodovém věku. To se autorce zdá neetické a hlavně nepřirozené. Žena by za normálních, přirozených, okolností kupříkladu v 60ti letech již neotěhotněla a neporodila dítě. Ale náhradní matka by mohla. Proto by podmínka maximální hranice věku byla přínosná. Také náhradní matka by měla být zdravotně v pořádku, měla by prohlásit, že během těhotenství nebude užívat žádné návykové látky. Zákonodárce by mohl také omezit počet oplození náhradní matky nebo stanovit hranici odměny za odnošení dítěte. Dle názoru autorky má v dnešní době s početím problém čím dál víc žen, než tomu bylo v minulosti, tudíž této skutečnosti musí odpovídat aktuální legislativa, aby pak páry nemusely tento institut využívat v zahraničí, kde je legální (například v Anglii, USA).

3.2.2. Utajený a anonymní porod

Podle § 37 zákona číslo 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejího poskytování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZZS“), smí žena za určitých podmínek utajit svou totožnost během porodu. Jednou z podmínek je, že nesmí jejímu manželů náležet domněnka otcovství. Druhou podmínkou je, že musí žena mít trvalý pobyt na území České republiky a písemně prohlásit, že nehodlá o dítě pečovat.

Utajený porod zavedl zákonodárce do českého právního řádu v roce 2004 se snahou eliminovat umělé potraty, vraždy novorozenců matkou či opuštění dítěte matkou. Mezi autory odborné literatury na téma rodičovství však převládá názor, že tento institut k eliminaci vypsáných jevů nenapomáhá. „*V praxi je však počet těchto porodů minimální a rovněž počty usmrcení novorozence matkou, k němuž převážně vedou specifické patologické důvody, je obdobný, jako před uzákoněním tohoto institutu.*“²² Navíc vidí problém ve skutečnosti, že se „zákon

²² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ et al. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str.75

č. 422/2004 Sb. nevypořádal s ustanovením § 50a ZOR²³. I přes utajení totožnosti matky, matka právně matkou zůstává, neboť je ženou, která dítě porodila.“²⁴

Autorka se zde přiklání k názoru odborníků.

Od utajeného porodu pak odlišujeme porod anonymní. Ten není v českém právním řádu nijak upraven. Jedná se o případy, kdy matka dítěte není vůbec známá. V praxi to může být žena, která před společností těhotenství tajila, utajila také porod a dítě odložila například do baby boxu. U takového dítěte Policie ČR provádí šetření. Pokud se nepodaří o dítěti žádné informace zjistit, zapíše se dítě do knihy narození podle informací z šetření nebo lékařské zprávy.

3.3. Určení otcovství

Určení otcovství již není tak přímočaré, jako určení matky. Označit někoho za otce je velmi závažná věc. Otcovství sebou nese velkou dávku zodpovědnosti. Označení za otce dítěte v matričním listu pro něj znamená také vytvoření rodinných příbuzenských vztahů například s prarodiči. Vytvoření tohoto vztahu pak může mít vliv převážně v dědickém právu. Biologického otce by měla znát matka a ta by měla přispět ke zjištění, kdo je otec dítěte.

Obecně se ale postupuje podle několika vyvratitelných domněnek, které stanoví OZ. Domněnky se použijí postupně a jsou vyvratitelné. Pokud se tedy na konkrétní případ užije domněnka první (případně jeden a půltá), nelze pak použít druhou, třetí a další. Pokud se však první domněnka nedá použít, postupuje se k druhé domněnce. Pokud ani ta není použitelná, přichází na řadu třetí a další. Podrobným popisem těchto domněnek se bude autorka níže zabývat.

3.3.1. První domněnka určení otcovství manžela matky

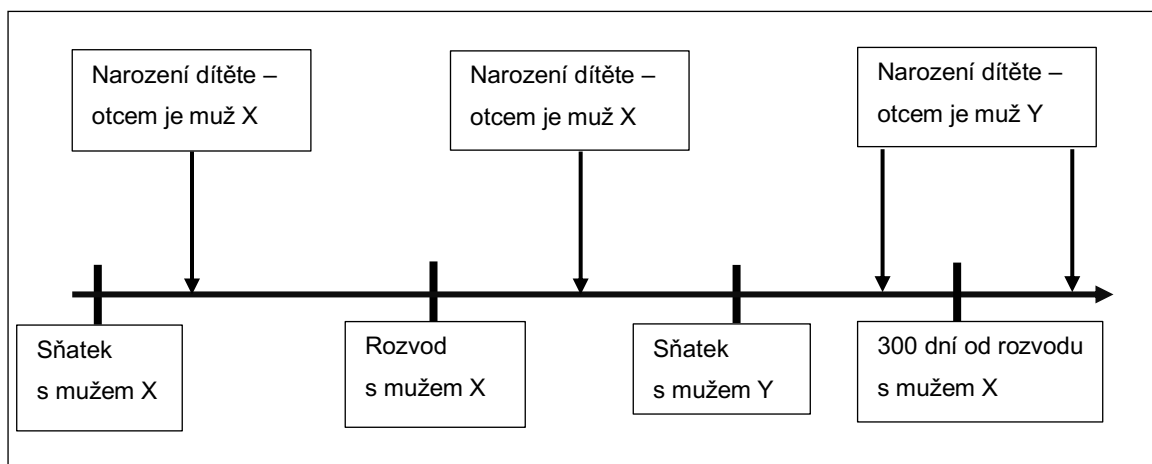
První domněnka vychází z předpokladu, že otcem dítěte je manžel matky. Zákonodárce tady zároveň předpokládá, že si jsou manželé bezvýhradně věrni²⁵. Pokud se dítě narodí například den po uzavření manželství, otcem je nynější manžel. Vychází se z předpokladu, že partneři spolu před uzavřením manželství

²³ Aktuální znění dle § 775 OZ.

²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 192.

²⁵ Dle § 687 odst. 2 OZ, který stanoví, že manželé by si měli být věrni.

určitou dobu žijí. Pokud se dítě narodí 300 dní po zániku nebo neplatnosti manželství, má se za to, že otcem je manžel matky, resp. bývalý manžel. Toto také platí, pokud je manžel matky prohlášen za nezvěstného²⁶. Průměrná délka těhotenství je 267 dní, proto zákonodárce určil hranici 300 dní, jako rozhodnou. Pokud se však žena znovu provdala, je určen za otce dítěte nynější manžel. A to i za situace, že by se dítě narodilo v rozhodné době 300 dní²⁷. Tady zákonodárce opět počítá s tím, že spolu muž a žena nějakou dobu před sňatkem žijí. A i když rozvod bývalého manželství proběhl v rozhodné době 300 dní, má se za to, že tuto dobu již matka žila s nynějším manželem a rozvod byl pouze formalita. „Jestliže však pozdější manžel své otcovství úspěšně popře, bude prvá domněnka svědčit manželovi předchozímu.“²⁸

Obrázek 1 - Příklad první domněnky

²⁶ dle § 67 a následující OZ, nezvěstného člověka definuje jako osobu, která je svéprávná, opustila své bydliště, nepodala o sobě zprávu a o které není známo, kde se zdržuje.

²⁷ Viz. obrázek 1 - Příklad první domněnky

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. Vyd. 2. V Praze: C.H. Beck, 2017, str. 163

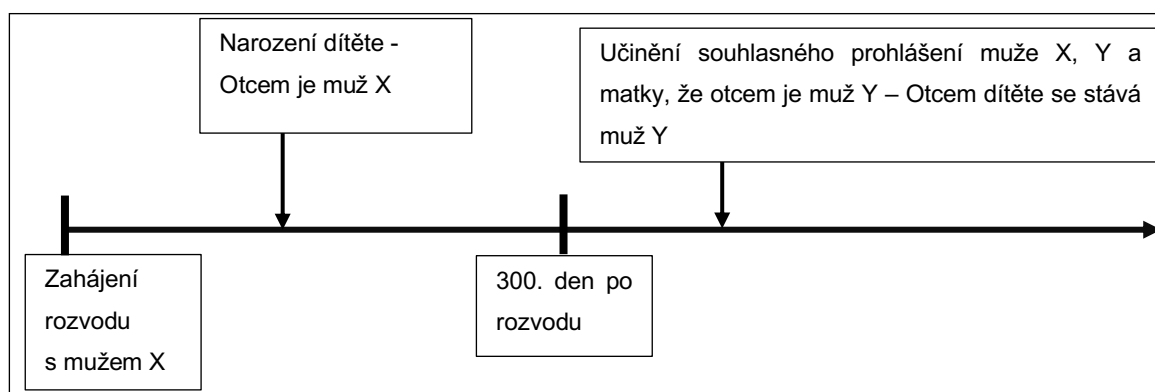
3.3.2. Druhá domněnka určení otcovství po zahájení řízení o rozvodu či neplatnosti manželství

Zákonodárce byl také donucen reagovat na trend vysoké rozvodovosti a délky rozvodového řízení. V roce 2019 skončilo rozvodem 44,8 % manželství a bylo tak rozvedeno 24,1 tisíc manželství. Z tohoto počtu rozvedených manželství bylo 59 % rozvedených páru s nezletilými dětmi²⁹. Zákonodárce opět předpokládá, že pár, který podá žádost o rozvod, spolu již intimě nežijí. Dovoluje tak biologickým rodičům dítěte upravit rodinné poměry v co nejkratší době.

Proto § 777 OZ na tyto případy pamatuje a stanoví, že pokud se dítě narodí v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, je otcem jiný muž než dřívější manžel, pokud jsou současně splněny 3 podmínky:

- manžel, popř. bývalý manžel prohlásí, že není otcem,
- jiný muž prohlásí, že je otcem a
- žena s oběma tvrzeními souhlasí.

Prohlášení se činí v řízení před soudem. Návrh smí podat jeden z účastníků řízení nejpozději do jednoho roku od narození dítěte. Prohlášení však nelze učinit k *nasciturovi*. Proto se tato domněnka odděluje od domněnky čtvrté (označení v této diplomové práci), kde lze prohlásit otcovství i k nenarozenému dítěti. K určení otcovství však nemůže dojít dříve, dokud nenabyde právní moci rozhodnutí o rozvodu či neplatnosti manželství.

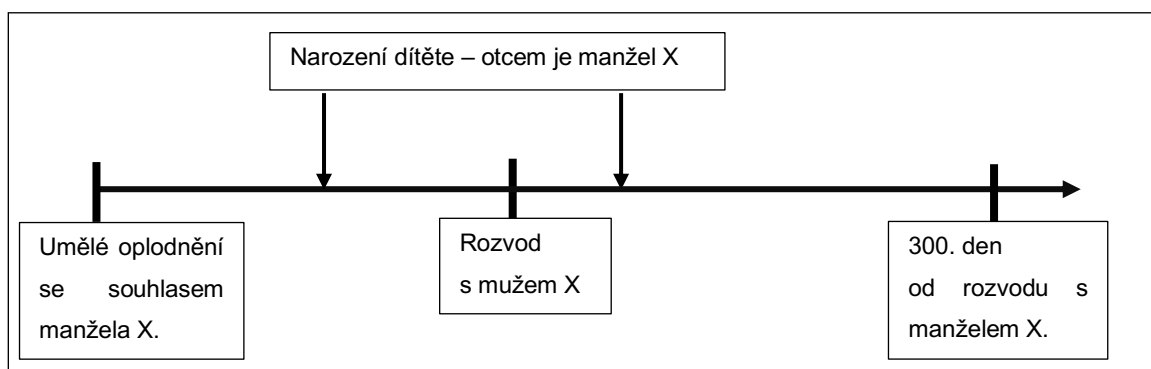
Obrázek 2 - Příklad druhé domněnky

²⁹ Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost, Český statistický úřad, 2019, dostupné online z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1>

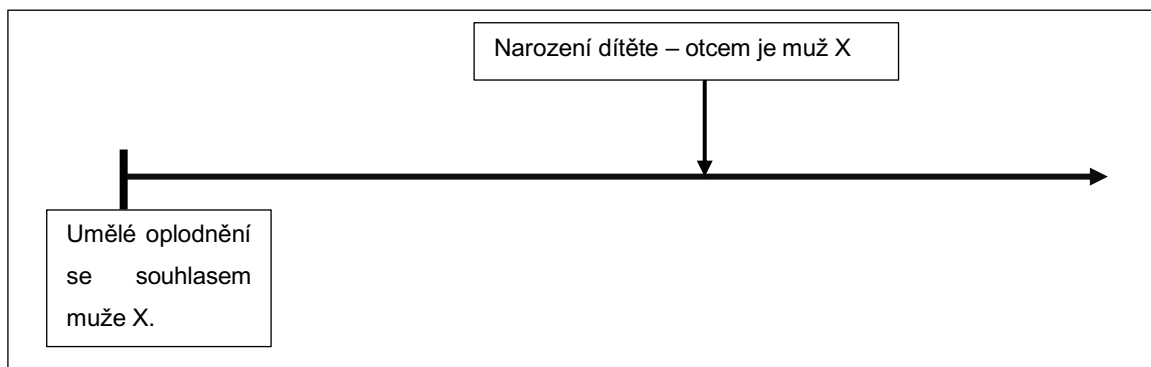
3.3.3. Třetí domněnka určení otcovství dítěte narozeného z umělého oplodnění

S rozvojem vědy a medicíny musel zákonodárce zapracovat do českého právního řádu také situaci, kdy je dítě počato umělým oplodněním, známá jako „jeden a půltá“ domněnka. Pokud je pár sezdáný, je otcem dítěte manžel matky, která umělé oplodnění podstupuje. A to za předpokladu, že biologický materiál je od tohoto muže či od jiného anonymního dárce³⁰. K tomu musí dát písemný souhlas. Za otce bude považován manžel matky také za předpokladu, že se dítě narodí v rozhodné době 300 dní od rozvodu manželství.

Pokud není pár sezdáný, pamatuje na tuto situaci OZ, který stanoví, že otcem dítěte bude muž, který dal k umělému oplodnění souhlas³¹.

Obrázek 3 - Příklad třetí domněnky – manželský pár

Obrázek 4 - Příklad třetí domněnky – nemanželský pár

³⁰ § 3 odst. 4 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotnických službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o specifických zdravotních službách“)

³¹ § 778 OZ.

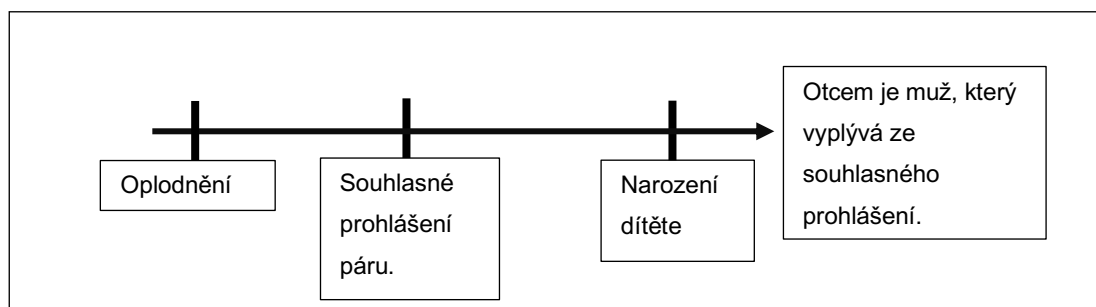
3.3.4. Čtvrtá domněnka určení otcovství souhlasným prohlášením

Jestliže se dítě nenarodí do manželství a bylo počato přirozeně³², má pár možnost souhlasně prohlásit, že je otec daný muž. Takový projev vůle musí učinit souhlasně, jasně, vážně, srozumitelně a určitě. Smí být učiněn i k *nasciturovi*, tedy k dítěti, které je počato a je v lůně matky. Prohlášení se činí před matričním úřadem nebo před soudem. Jestliže takové prohlášení činí nezletilý nebo plně nespolečensky odpovědný jedinec, musí vždy činit před soudem.

Souhlasným prohlášením nelze určit otcovství, nemůže-li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Otcovství se pak musí určit na základě poslední domněnky, musí jej tedy určit soud.

Tato domněnka je založena na dohodě matky a putativního otce dítěte. Je to tedy nástroj pro nesezdaný pár, který počal dítě, aby ještě před narozením dítěte přesně vymezili biologického, právního a sociálního otce v jedné osobě. Toto vymezení je pro budoucí život dítěte velmi přínosné.

Souhlasné prohlášení dle čtvrté domněnky lze učinit i v době po narození dítěte a to tehdy, pokud nebylo otcovství určeno podle předchozích domněnek. Lze jej tedy určit v době, kdy dítě nemá tzv. právního otce.

Obrázek 5 - Příklad čtvrté domněnky

³² Nelze tedy otcovství určit dle § 776, 777, 778 OZ.

3.3.5. Pátá domněnka určení otcovství soudem

Jestliže nelze otcovství určit žádnou předchozí domněnkou, otcovství určí soud. Žádost o zahájení řízení o otcovství smí podat muž, který tvrdí, že je otcem, dále zainteresovaná žena i dítě.

Soud poté zkoumá, jestli muž, který tvrdí, že je otcem nebo je za otce označen, souložil s matkou dítěte v rozhodné době. Jedná se o dobu, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti³³. Dobu rozhodnou zákonodárce stanovil na základě aktuálních poznatků neonatologie, jelikož možnost zachránit předčasně narozené děti je každým dnem větší. Proto se lhůta z původních 180 dní zkrátila na 160 dní. Jelikož zkoumání soulože v rozhodné době by pro soud bylo velice obtížné a samotný fakt soulože, byť v rozhodné době, neznamená, že muž musí být biologickým otcem, přistupuje se zde například k vytvoření znaleckého posudku rozborem DNA. K tomuto tématu je věnována pozornost v samostatné kapitole 6.2.1. analýza DNA. Otcovství se dá určit, resp. vyloučit, také jiným způsobem, například lékařským doložením neplodnosti.

„Skutečností způsobilou otcovství vyloučit naopak není (pouhá) námitka, že v rozhodné době matka souložila také s dalšími muži. Stejně tak není skutečností dokazující opak (a vyvracející domněnku) námitka, že nenastal výtok semene nebo že žalovaný nemohl se svým údem vniknout do pochvy, ani námitka použití preservativu, a to ani tehdy ne, byl-li použitý preservativ předložen a nabídnut důkaz znalci, že jest nepoškozen“³⁴.

Soud během řízení vyslechne toho, koho matka označí za otce. Pokud s otcovstvím souhlasí i muž i matka, uvede se to v protokolu a oznámí matričnímu úřadu, který vede knihu narození, v níž je dítě zapsáno³⁵.

Zákon číslo 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů také v § 6 stanoví, že dítě, jehož matka není státní občankou České republiky, nabývá státní občanství České republiky dnem nabytí právní moci rozhodnutí soudu o určení otcovství státního občana České republiky.

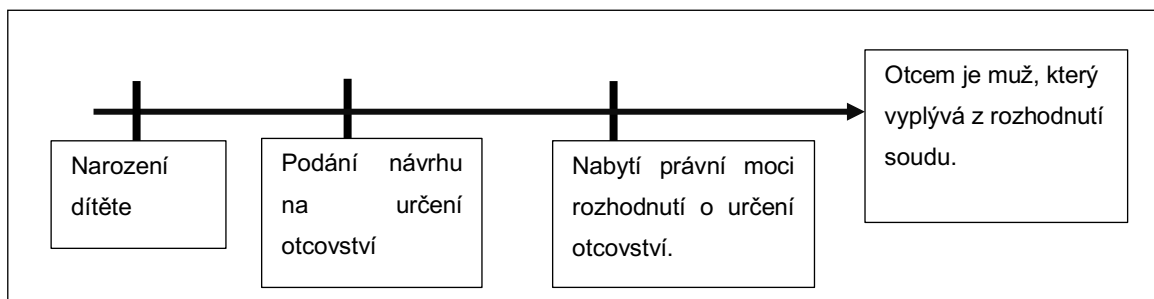
³³ § 783 odst. 2 OZ

³⁴ FRINTOVÁ, Dita, komentář k § 783, dostupné z ASPI

³⁵ § 415 zákona o ZŘS

Vyplývá to z pravidla, že pokud je jeden z rodičů občanem České republiky, má pak na toto občanství právo i dítě.

Pokud nastane situace, kdy dítě nebo matka podá návrh soudu na určení otcovství muže, který již zemřel, podá návrh proti opatrovníkovi, kterého jmenuje soud³⁶. Určení takového otcovství má velký význam především v dědickém právu.

Obrázek 6 - Příklad páté domněnky

³⁶ Dle § 783, odst. 3 OZ

4. Popření otcovství

Výše popsané domněnky jsou založené na vyvratitelnosti. To znamená, že zákonodárce předpokládá, že výsledek domněnky je také stavem skutečným. Jedná se však pouze o předpoklad, který nemusí vždy zrcadlit skutečnost. Proto je také pamatováno na případy, kdy je pomocí domněnky určen za otce muž, který otcem není a má možnost takové otcovství popřít.

Popření otcovství je však velký zásah do života a právní jistoty nejen dotčeného dítěte, ale také dalších příbuzných (převážně v dědickém právu). Proto na základě zákona jde otcovství popřít jen řízením před soudem. Návrh smí podat vzhledem k povaze řízení pouze otec dítěte, který tvrdí, že otcem není a matka dítěte. Pouze ve výjimečných případech může být řízení před soudem zahájeno z moci úřední. Jedná se o případy, kdy to vyžaduje zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva³⁷.

4.1. Popření otcovství manželem matky

Manžel má právo své otcovství u soudu popřít do šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o skutečnostech zakládajících důvodnou pochybnost, že je otcem dítěte, které se narodilo jeho manželce. Jedná se o subjektivní lhůtu, tedy lhůtu odvislou od skutečnosti vědění o určité skutečnosti. Zákon stanoví i objektivní lhůtu a tou je šest let věku dítěte³⁸. Pokud dítě přesáhne šest let věku, nelze již otcovství soudem popřít, jelikož by to byl velký zásah do jeho integrity a nebylo by to v zájmu dítěte. „Právo popírat otcovství zaniká uplynutím subjektivní lhůty, avšak nejpozději uplynutím lhůty objektivní“³⁹. Autorka se domnívá, že jelikož se podmínka subjektivní lhůty, a to podmínka vědění o rozhodné skutečnosti, dokazuje těžce, v praxi je častěji řešena objektivní lhůta, která je jasně daná.

Pokud je však návrh podán po uplynutí jak objektivních, tak subjektivních lhůt, smí soud zmeškání lhůty prominout, pokud to vyžaduje zájem dítěte a veřejný pořádek⁴⁰. „Veřejný pořádek je možní definovat jako opak alespoň hrozby veřejné

³⁷ Dle § 793 OZ

³⁸ Dle § 785 odst. 1. OZ

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. Vyd. 2. V Praze: C.H. Beck, 2017, str. 165

⁴⁰ Dle § 792 OZ

poruchy způsobilé ohrozit kohokoliv na jeho právech nebo ohrozit obecné blaho. Veřejný pořádek je odrazem požadavku stability ve statusových poměrech, která ovšem nesmí být samoúčelná. Veřejný pořádek vyžaduje, aby právní (matrikový) stav odpovídal biologické (genetické) a nepochybně také sociální realitě. Matriční zápis nesmí mást. Nemá-li matriční zápis oporu v biologickém (genetickém) a sociálním rodičovství, nelze trvat na jeho stabilitě, neboť tento stav nemusí nikomu, nota bene dítěti, přinášet žádný užitek.“⁴¹ Autorka se domnívá, že je zde termín veřejný pořádek užit zbytečně, jelikož z definice veřejného pořádku vyplývá, že nejdůležitější je zájem dítěte. Pokud jednáme v zájmu dítěte, naplňujeme tak podstatu veřejného pořádku.

Manžel pak otcovství popírá vůči matce a dítěti a pokud již nejsou ani jeden naživu, popření není dovoleno. Pokud má manžel omezenou svéprávnost a sám tedy popřít otcovství nemůže, soud mu k tomuto účelu jmenuje opatrovníka⁴². Na popření má opatrovník šest měsíců od jmenování soudem, nesmí však překročit objektivní lhůtu, která činí šest let věku dítěte.

Aby mohlo být otcovství popřeno, musí kromě podmínek uvedených výše nastat jedna ze dvou situací a být tak naplněna skutková podstata.

První skutková podstata bude naplněna, jestliže se dítě narodí mezi sto šedesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho zániku nebo prohlášení za neplatné. Otcovství lze popřít, pokud je vyloučeno, že manžel matky je otcem dítěte a zároveň nebylo otcovství prohlášeno před soudem dle §777⁴³ (viz. kapitola 3.3.2) a to matkou, manželem a mužem, který tvrdí, že je otec dítěte. Manžel matky (popřípadě bývalý manžel) pak nese u soudu důkazní břemeno a musí dokázat, že je jeho otcovství vyloučeno. Nejčastěji se jedná o znalecký posudek s negativním rozbořem DNA. Vyloučit otcovství je možné také lékařskou zprávou o neplodnosti muže.

V rámci druhé skutkové podstaty lze otcovství popřít za situace, že se dítě narodí před sto šedesátým dnem od uzavření manželství, a to pouze projevem vůle o popření otcovství⁴⁴. Není v takovém případě potřeba dokazovat skutečnost,

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. Vyd.

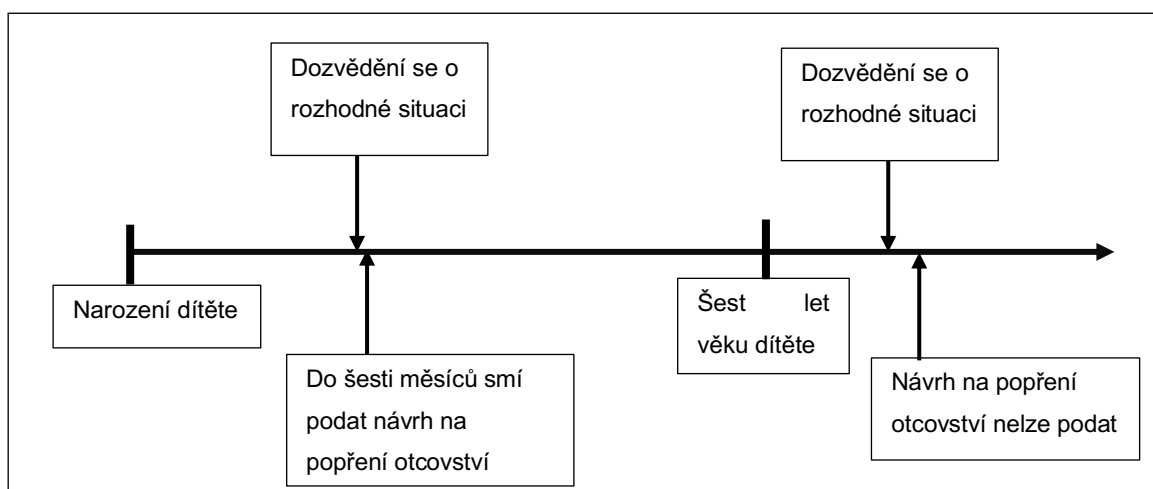
2. V Praze: C.H. Beck, 2017, str. 167

⁴² Dle § 785 odst. 1. OZ

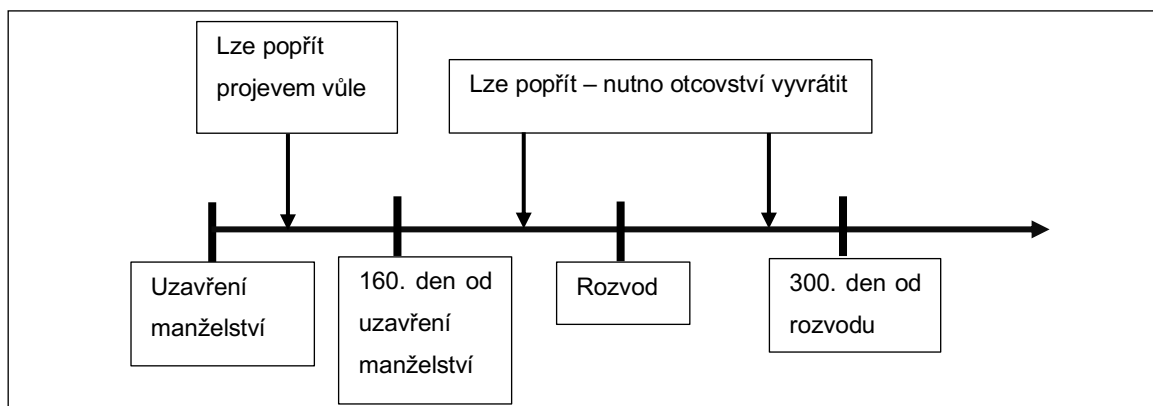
⁴³ Dle § 786 OZ odst. 1

⁴⁴ Dle § 786 OZ odst. 2

že manžel není otcem. Je tedy popření ulehčeno a důkazní břemeno zde manželův odpadá. Tento zjednodušený postup se však nepoužije, jestli manžel o skutečnosti, že je žena těhotná věděl již v době uzavření manželství nebo souložil-li manžel matky s matkou dítěte v době, od níž do narození dítěte neprošlo méně než sto šedesát a více než tři sta dní. Jestliže někdo návrhu na popření odporuje, nese důkazní břemeno a musí jednu z těchto skutečností dokázat. Pokud se tak stane, nelze otcovství popřít pouze prohlášením, ale musí popření otcovství dokázat například znaleckým posudkem DNA.

Obrázek 7 – Příklad lhůt na podání návrhu na popření otcovství manželem matky

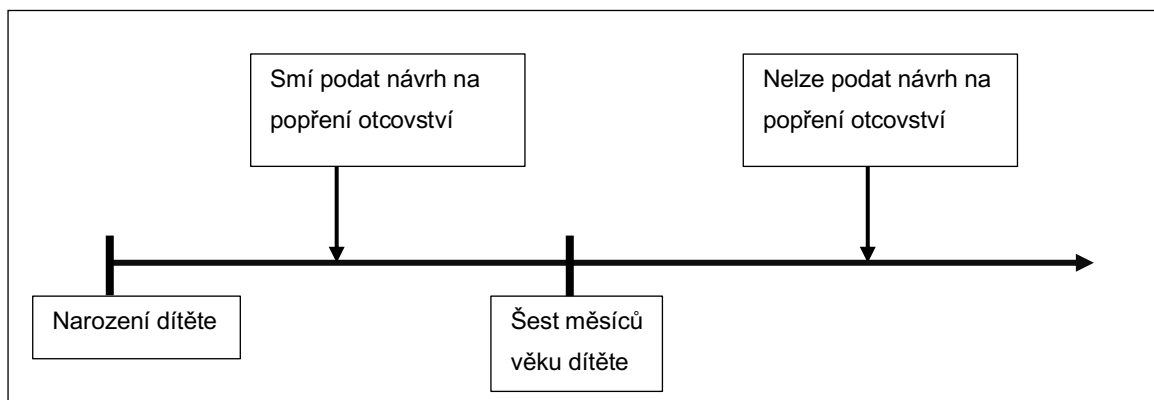
Obrázek 8 - Příklad popření otcovství manželem matky

4.2. Popření otcovství matkou dítěte

Matka má také právo podat návrh na popření otcovství k dítěti. Může tak učinit ve lhůtě šesti měsíců od narození dítěte⁴⁵. Zákonodárce zde počítá s tím, že matka se o skutečnosti nasvědčující tomu, že manžel není otcem, dozví

⁴⁵ Dle § 789 OZ

zpravidla v době početí dítěte. Chybí zde tedy subjektivní lhůta a je stanovena pouze lhůta objektivní.

Obrázek 9 - Příklad popření otcovství matkou dítěte

4.3. Popření otcovství k dítěti narozenému znovu provdané ženě

Na základě domněnky, že otcem dítěte je manžel matky, a to i za předpokladu, že je žena znovu provdaná a dítě se narodí před uplynutím třístého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné (viz. kapitola 3.3.1) je možné toto otcovství popřít.

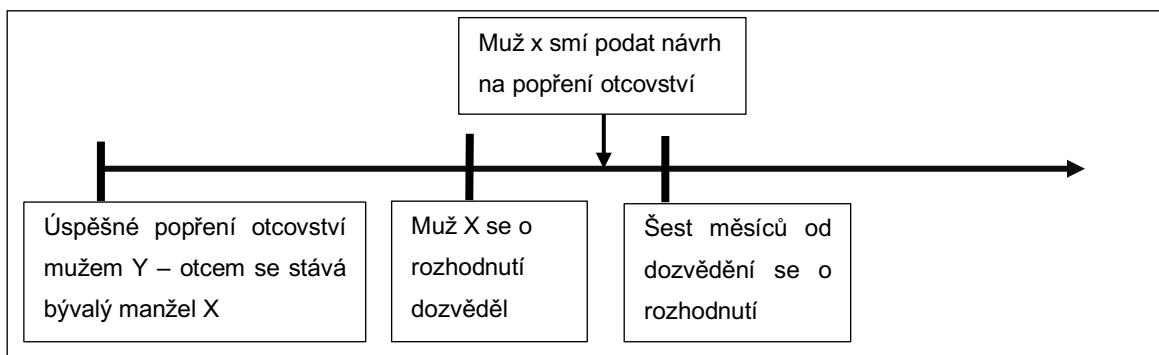
Nejprve musí úspěšně popřít otcovství pozdější manžel. Jakmile jej úspěšně popře, svědčí otcovství automaticky dřívějšímu manželu. Až v době nabytí právní moci rozsudku o popření otcovství pozdějšího manžela smí dřívější manžel (tedy aktuální právní otec dítěte) podat návrh na popření otcovství, jelikož do doby, než nabyl rozsudek dřívějšího manžela právní moci, *de facto* nebyl otcem. K podání návrhu na popření otcovství má pak šest měsíců ode dne, kdy se o pravomocném rozhodnutí dozvěděl. Tato lhůta začne běžet ode dne, kdy se o rozhodnutí dozvěděl⁴⁶.

Naopak u objektivní lhůty je nejasná, jelikož konkrétní paragraf objektivní lhůtu nijak nezmiňuje, JUDr. Frintová v komentáři Wolters Kluwer zmiňuje: „Šestileté objektivní lhůta pro popření otcovství počínající běžet od narození dítěte se však uplatní i zde, neboť žádný odchylný způsob pro stanovení okamžiku

⁴⁶ Dle § 788 OZ

počátku jejího běhu pro případ podle § 776 odst. 2 není stanovena.⁴⁷ Počítá tedy s tím, že speciálně jiná objektivní lhůta není stanovena, tudíž se použije obecná, která je již stanovena v jiných ustanoveních. Autorka se s tímto výrokem ztotožňuje, jelikož objektivní lhůta chrání zájmy dítěte a ty jsou vždy na prvním místě.

Je na místě zmínit, že pro bývalého muže ženy, který se stal na základě pravomocného rozhodnutí soudu matrikovým otcem jejího dítěte, může být tato lhůta značně nevýhodná. A to především proto, že pravomocný rozsudek soudu může být vydán až po uplynutí této lhůty. Pozdější manžel může podat návrh těsně před šestým rokem věku dítěte nebo mu soud mohl prominout zmeškání lhůty. Může se tedy stát, že bývalý manžel pak ztratí nárok na popření otcovství ještě předtím, než se otcem stal. Jediný zákonný způsob, jak takové otcovství popřít je, že otec požádá soud o prominutí zmeškání lhůty z konkrétního důvodu. Jelikož na prvním místě je nejlepší zájem dítěte, musí autorka souhlasit s tím, že by se objektivní lhůta měla zachovat a zákonodárce by jí měl *de lege ferenda* jasně do ustanovení § 788 dodat. V reálné situaci by se mohlo stát, že okolo šestého roku věku dítěte, které už je na určitém stupni rozumové a mravní vyspělosti školáka, ztratí právního a pravděpodobně i sociálního otce, kterého považoval za otce od narození a získá nového matrikového otce, kterého nikdy předtím nemusel ani vidět. Dle názoru autorky je v této fázi života dítěte pro něj lepší, aby měl alespoň nějakého otce než žádného. Na základě domněnek, pokud otcem není pozdější manžel, je s největší pravděpodobností otec dítěte manžel předchozí. Pokud by soud otci prominul zmeškání lhůty a ten by otcovství úspěšně popřel, vydala by matrika dítěti nový rodný list, kde otec nebude uveden.

Obrázek 10 - Příklad popření otcovství k dítěti narozenému znovu provdané ženě

⁴⁷ FRINTOVÁ, Dita. Občanský zákoník: komentář k § 788 OZ [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 12.1.2022].

4.4. Popření otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění

Oblast asistované reprodukce je natolik komplikovaná a stále zdokonalující a obměňující se, je proto potřeba také zvláštní úprava k popření otcovství. Ta je vymezena negativně a to tak, že zákon zmiňuje, kdy popření není dovoleno.

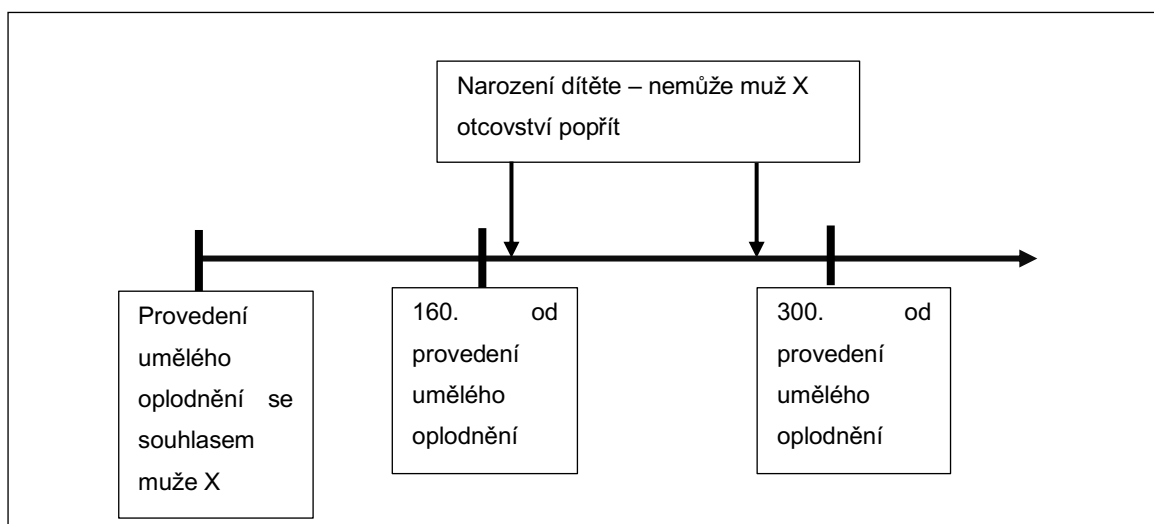
Zákonodárce vymezil, že pokud se dítě narodí v době mezi sto šedesátým dnem a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky, nebo se souhlasem jiného muže, když matka není vdaná, nelze otcovství popřít, a to bez ohledu na to, jaké genetické látky bylo použito⁴⁸. Je téměř stoprocentní, že dítě, které je počato z umělého oplodnění ze zárodečných buněk od dárce, nenese biologický materiál obou rodičů⁴⁹. Nelze tedy otcovství popřít negativním testem DNA nebo jinou metodou popření otcovství. Jestliže dal muž k umělému oplodnění souhlas, stává se otcem dítěte, který v matce roste bez možnosti toto otcovství popřít. Toto je velmi důležité vymezení, jelikož mimo zájem dítěte chrání také matku dítěte.

Pokud však žena otěhotní jinak, například přirozeně otěhotní s jiným mužem ve stejné době, kdy byla na umělém oplodnění, ke kterému dal souhlas jiný muž, může být otcovství popřeno. *„Je totiž třeba si uvědomit, že umělé oplodnění může být indikováno nejen z důvodů na straně ženy, ale také z důvodů na straně muže, kdy žena je po reprodukční stránce naprosto zdravá.“*⁵⁰ Platí zde obdobné lhůty, jako v § 785 či 790, tedy šest měsíců od zjištění skutečností nasvědčujících tomu, že muž není otcem dítěte nebo do šesti let věku dítěte. Pak by muž před soudem musel prokázat, že dítě nebylo počato z umělého oplodnění a popřel tak své otcovství. Takový důkaz je v dnešní době možné získat znaleckým posudkem rozboru DNA.

⁴⁸ Dle § 787 OZ

⁴⁹ Autorka použila termín téměř stoprocentní, protože čistě teoreticky mohou nastat případy, kdy by i v případě asistované reprodukce, kdy byl použit biologický materiál dárce, byl manžel matky také biologickým otcem. Jedná se o případy, kdy je manžel matky anonymním dárce spermatu a tento vzorek je vpraven do ženy. Pravděpodobnost takového oplodnění je však mizivá.

⁵⁰ FRINTOVÁ, Dita. Občanský zákoník: komentář k § 787 OZ [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 12.1.2022].

Obrázek 11 – Příklad popření otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění

4.5. Popření otcovství k dítěti, jehož otec byl určen souhlasným prohlášením

Za situace, že dítěti byl otec určen souhlasným prohlášením matky dítěte a muže, má i v takovém případě muž možnost otcovství popřít. Musí to však učinit obdobně, jako kdyby se jednalo o manžela matky dítěte. Otcovství musí být tedy nejdříve vyloučeno, a to předložením důkazních prostředků, které otcovství vyvrací. Nejčastěji se jedná o znalecký posudek z oblasti genetiky – test DNA.

Rozdíl je v tomto případě v prekluzivních lhůtách. Pokud byl otec určen souhlasným prohlášením, smí podat žádost o popření otcovství do šesti měsíců ode dne, kdy byl jako otec určen. Pokud dojde k určení otcovství před narozením dítěte, posouvá se tato lhůta na šest měsíců po narození dítěte⁵¹. Jelikož muž, který se stává otcem na základě souhlasného prohlášení tak činí z vlastní vůle a má možnost si toto prohlášení řádně a včas promyslet, je pro něj tato lhůta dostačující a adekvátní. Manžel matky se stává otcem ze zákona, a proto má manžel lhůtu na podání návrhu na popření otcovství delší.

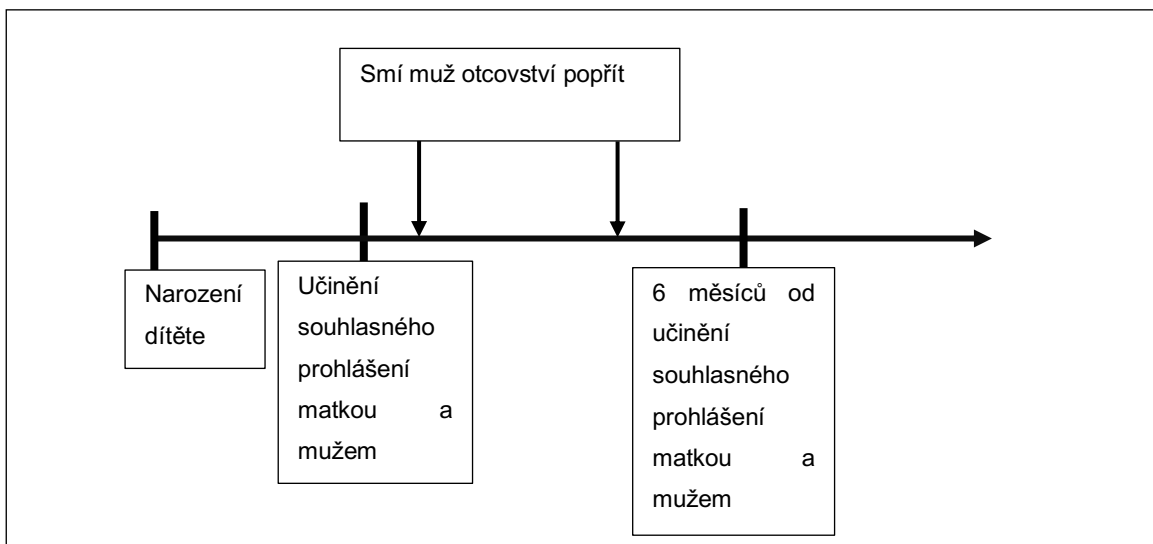
Muž otcovství popírá vůči dítěti a matce, jsou-li oba naživu, a nežije-li jeden z nich, tak vůči druhému. Není-li naživu žádný z nich, muž toto právo nemá⁵².

Otcovství určeno na základě souhlasného prohlášení smí popřít také matka dítěte, a to ve stejných lhůtách a za obdobných podmínek, jako muž⁵³.

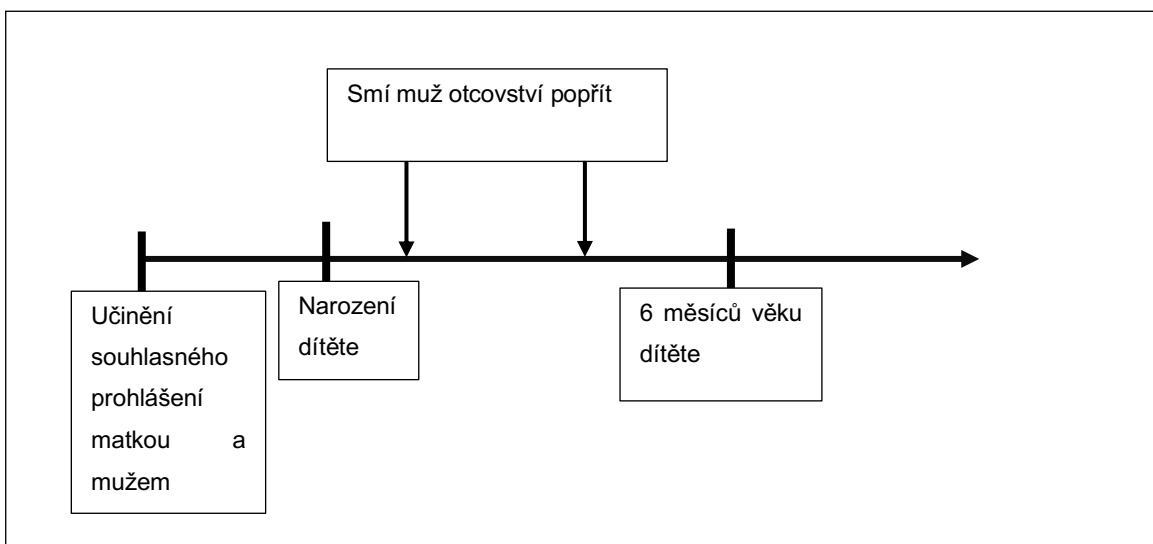
⁵¹ Dle § 790 odst. 1 OZ

⁵² Dle § 790 odst. 2 OZ

⁵³ Dle § 791 OZ

Obrázek 12 – Příklad popření otcovství k dítěti, jehož otec byl určen souhlasným prohlášením po narození dítěte

Obrázek 13 – Příklad popření otcovství k dítěti, jehož otec byl určen souhlasným prohlášením před narozením dítěte

5. Asistovaná reprodukce – umělé oplodnění

Jedná se o novodobou a stále ne úplně neprobádanou možnost neplodného páru mít děti. Dříve u neplodného páru gynekologové řešili příčinu neplodnosti, nyní spíše přistoupí k technikám umělého oplodnění.

Podle nejaktuálnějších statistik z let 2018 a 2019 vyplývá, že se se ročně provede 46 580 pokusů umělého oplodnění ženy a toto číslo každý rok roste. Srovnání s rokem 2007, kdy bylo provedeno 17 682 pokusů je víc jak dvojnásobné⁵⁴. Ze statistik dále vyplývá, že ženy starší čtyřiceti let musely ve většině případů k otěhotnění využít darované ovum či embrya⁵⁵.

Dle názoru autorky je asistovaná reprodukce skvělý nástroj pro mladý a jinak produktivní pár, který ze zdravotních důvodů nemůže mít děti, ale ze statistik je patrné, že techniky asistované reprodukce čím dál víc využívají ženy starší čtyřiceti let. Jedná se o věkovou hranici, kdy by žena měla přirozeně ztratit schopnost otěhotnět, ale pomocí pokroku vědy a medicíny má možnost s pomocí odborníků dítě odnosit. Autorka se však domnívá, že přirozeně od počátku lidstva je dán produktivní věk ženy, který je od prvního cyklu menstruace do menopauzy s tím, že na začátku a konci tohoto období je nízká šance na otěhotnění, a tak by to také mělo být. Jinými slovy by se neměl takto uměle prodlužovat produktivní věk ženy, jelikož i sama žena již na dítě nemá tolik energie a času.

Přestože se věda a medicína snaží udělat vše proto, aby žena při umělém oplodnění otěhotněla, i podle statistik ženské tělo s přibývajícím věkem umělé oplodnění nepřijme. Pokud má žena v den provedení mimotělního oplození méně než 34 let je procento porodů z celkového počtu oplození 18,4 %. U žen mezi léty 35-39 je to 11,5 % a u žen nad 40 let je to již pouze 3,4 %.⁵⁶

Autorka je názoru, že by se mělo zákonem *de lege ferenda* stanovit i určitá věková hranice nejen pro ženu, která umělé oplodnění podstupuje, ale také pro muže. U mužů je jistě produktivní věk posunut k jiné věkové hranici, ale také nastane v jejich životě okamžik, kdy by už přirozeně vlastní děti mít nemohli. Proto

⁵⁴ zdravotnická statistika ÚZSI ČR 2021, asistovaná reprodukce v ČR 2018-2019. str. 19, dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008365/asistreprodukce2018-2019.pdf>

⁵⁵ zdravotnická statistika ÚZSI ČR 2021, asistovaná reprodukce v ČR 2018-2019. str. 21, dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008365/asistreprodukce2018-2019.pdf>

⁵⁶ zdravotnická statistika ÚZSI ČR 2021, asistovaná reprodukce v ČR 2018-2019. str. 37-38, dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008365/asistreprodukce2018-2019.pdf>

autorka nevidí důvod, proč by v takových případech pak mohli využít techniky asistované reprodukce a mít dítě se ženou s využitím anonymního dárce spermatu.

5.1. Pojem a právní úprava

Asistovanou reprodukcí se primárně a specificky v českém právním řádu zabývá zákon o specifických zdravotních službách, přesněji § 3 – § 11. Dále se okrajově tomuto problému věnují nebo jej doplňují zákony č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů nebo zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

Podle zákona o specifických zdravotních službách asistovanou reprodukcí se rozumí metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk (vajíčka či spermie⁵⁷), k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem umělého oplodnění ženy⁵⁸. Zároveň musí být žena nebo muž neplodní a je tedy málo pravděpodobné nebo zcela vyloučené, aby žena otěhotněla přirozeným způsobem nebo aby donosila životaschopný plod. A jiné způsoby léčby její neplodnosti nebo neplodnosti muže nevedly nebo s vysokou mírou pravděpodobnosti nepovedou k jejímu otěhotnění⁵⁹. Možnosti asistované reprodukce lze také využít, pokud jde o potřebu časného genetického vyšetření lidského embrya, je-li zdraví budoucího dítěte ohroženo z důvodu prokazatelného rizika přenosu geneticky podmíněných nemocí nebo vad, jejichž nositelem je tato žena nebo muž⁶⁰.

Při umělém oplodnění lze použít vajíčka získané od ženy, která mimotělní oplodnění podstupuje, dále spermie od muže, který dal k takovému oplodnění

⁵⁷ Dle § 3 odst. 2 zákona o specifických zdravotních službách

⁵⁸ Dle § 3 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách

⁵⁹ Dle § 3 odst. 1 písm. a, zákona o specifických zdravotních službách

⁶⁰ Dle § 3 odst. 1 písm. b, zákona o specifických zdravotních službách

souhlas nebo takové zárodečné buňky darované anonymním dárce. Dárce zárodečných buněk smí být pouze žena ve věku mezi 18–35 rokem a muž mezi 18–40 rokem věku za splnění dalších zdravotních podmínek⁶¹.

Žena, která chce podstoupit umělé oplodnění musí splnit řadu podmínek. První důležitá podmínka je věk. V době podstoupení umělého oplodnění nesmí překročit 49 let věku. Jedná se o stanovenou hranici produktivního věku ženy. Jak již autorka jednou zmiňovala, dle jejího názoru by se tato hranice měla snížit alespoň na hranici 45 let, jelikož přirozeně by už žena neotěhotněla a je také možné, že důvod její neplodnosti je právě onen věk, kdy už tělo řeklo, že odnosit dítě nezvládne.

Mezi další podmínky patří například existence muže. Žádost o umělé oplodnění smí podat pouze s mužem, takže je vyloučeno, aby žena podstoupila umělé oplodnění a dítě nemělo otce. Muž zároveň nesmí být se ženou v takovém příbuzenském vztahu, který by vylučoval uzavřít manželství⁶². Žádost pak nesmí být starší než šest měsíců⁶³. Poskytovatel služby umělého oplodnění musí pár mimo jiné poučit o určování rodičovství k dítěti podle občanského zákoníku a pár musí takový informovaný souhlas podepsat a souhlasit s ním před každým provedením umělého oplodnění⁶⁴.

Ačkoliv na ženu jsou kladeny určité podmínky a omezení, na muže se v tomhle ohledu vztahuje pouze fakt, že musí s umělým oplodněním souhlasit. Pokud je zákonem určen hraniční věk ženě, která umělé oplodnění podstupuje, jelikož již je za hranici jejího produktivního věku, měl by být také *de lege ferenda* určen takový věk pro muže, který dává s umělým oplodněním souhlas a po případném narození dítěte se stává jeho otcem. Podle názoru autorky se jeví jako neetické, aby muž, který má kupříkladu 60 let a více se mohl s pomocí metod asistované reprodukce stát otcem. Jelikož autorka ví, kolik energie a času je potřeba na starost a výchovu o čerstvě narozené dítě, nesouhlasí s tím, aby se mohl stát otcem muž, který je již za hranicí produktivního věku, jen díky metodám asistované reprodukce. Proto by měl zákonodárce *de lege ferenda*

⁶¹ Další podmínky nalezneme v § 7 zákona o specifických zdravotních službách

⁶² Dle § 675 OZ - Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky, ani mezi sourozenci; totéž platí o osobách, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením.

⁶³ Dle § 6 zákona o specifických zdravotních službách

⁶⁴ Dle § 8 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách

stanovit podmínku také pro muže, a to buď v podobě od určitého věku možnosti využít metod asistované reprodukce pouze ze svých zárodečných buněk nebo přímo nastavit podmínku věku, jako to udělal u žen.

5.2. Umělé oplodnění ženy provdané

Jak již bylo řečeno, matkou dítěte je žena, která dítě porodila. Nezáleží tedy na tom, jestli během umělého oplodnění byly použity zárodečné buňky dané ženy nebo anonymní dárkyně, ale na tom, která žena dítě porodila.

U manžela se i v případě zplození dítěte metodami asistované reprodukce postupuje podle domněnky manžela ženy, která dítě porodila. Otcem se tedy stává manžel matky a postupuje se podle podmínek popsanych v kapitole 3.3.1. Stejně jako u ženy je u manžela bezpředmětné, jestli bylo dítě zplozeno z mužových či darovaných zárodečných buněk.

Důležitá podmínka je, že i zde musí dát manžel i žena k umělému oplodnění souhlas a společně podat žádost.

5.3. Umělé oplodnění ženy neprovdané

Pokud podstupuje umělé oplodnění neprovdaná žena, musí mít partnera, který s ní žádost o umělé oplodnění podá a podepíše souhlas s umělým oplodněním. Poté, co podepíše souhlas se stávají právními rodiči dítěte, které je z umělého oplodnění počato. Žena se stává matkou po porodu dítěte, jelikož jej porodila a muž se stává otcem na základě souhlasu s umělým oplodněním.

Tato domněnka je v odborné literatuře známá jako „jeden a půltá“ a jedná se o velmi důležité ustanovení, jelikož chrání zájmy dítěte. Pro dítě je lepší, aby po narození nějakého otce mělo, byť jen právního, než aby nemělo žádného. Kdyby toto ustanovení nebylo implementováno do právního řádu, mohla by matka žádat o umělé oplodnění s použitím spermatu od anonymního dárce sama a dítě by tak nemělo otce. K umělému oplodnění dochází také páry, které tvoří pár jen pro tu konkrétní situaci a v reálném životě spolu nežijí. Jedná se o případy, kdy žena touží po dítěti, ale nemá stálého partnera. Poskytovatel služeb umělého oplodnění nemá právo ani povinnost zjišťovat partnerské poměry mezi partnery, jako to je například při adopci. Toto ustanovení zároveň eliminuje počet případů

páru, které tvoří pár jen pro případ umělého oplodnění, jelikož z takového souhlasu pro muže plyne do budoucna velká zodpovědnost. Musí si tak uvědomit, že se stane otcem a žena po něm může chtít například alimony nebo umožnit dítěti dědit jeho pozůstalost. Muž má v tomhle případě na rozmyšlenou, jestli k takovému oplodnění dá souhlas, a proto i popírání případného otcovství je vyloučeno.

6. Soudní řízení o určení či popření rodičovství

Řízení o určení a popírání rodičovství vyžaduje speciální právní úpravu a primárně se této problematice věnuje zákon o ZŘS. Ten v § 2 odst. r) konkretizuje, že tento zákon upravuje řízení o určení a popření rodičovství, přesněji tuto úpravu najdeme v oddíle 3, § 415–426 zákona o ZŘS. Ten stanoví, který ze soudu má místní příslušnost, jak lze řízení zahájit, kdy je možné zahájit soudní řízení bez návrhu, účastníky řízení a další.

Zákon ZŘS v § 1 odst. 3 odkazuje na subsidiární použití zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“), pokud ve speciální úpravě není určitá situace zmíněna.

U soudu se dá bezpochyby řešit také otázka popření či určení mateřství, ale jelikož podle § 426 zákona o ZŘS se ustanovení pro řízení o určení či popření mateřství použijí přiměřeně, jako ustanovení o paternitním řízení, detailněji bude popsáno pouze řízení o určení či popření otcovství.

Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu⁶⁵ musí vždy soud jednat v zájmu dítěte. Znamená to, že paternitní soudní řízení není primárně řízení o určení či popření otcovství, nýbrž o vyjasnění rodinných poměrů v nejlepším zájmu dítěte. Mohou tedy nastat i případy, kdy je nepochybně biologickým otcem dítěte jiný muž než ten, který se za něj považuje, ale soud uzná za vhodné, že je v zájmu dítěte, rodinné poměry neměnit. Biologický otec pak nemá možnost se k dítěti přihlásit, jelikož ani soud, ani rodiče dítěte nemají zájem na popření současného otcovství k dítěti⁶⁶.

Pokud je dítěti určen otec na základě právní domněnky nelze mu určit jiného otce dřív, než je první otcovství popřeno. Jinými slovy dítě nemůže mít dva a více právních otců.

6.1. Průběh soudního řízení

Jak již bylo zmíněno, soudní řízení o určení či popření otcovství je natolik specifické, že pro něj zákonodárce vyhranil část zákona o ZŘS.

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.7.2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.7.2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

Řízení o určení otcovství lze spojit s řízením o péči o nezletilé dítě a o výživě nezletilého dítěte. To ovšem neplatí bezvýjimečně. Nelze tyto řízení spojit, pokud se jedná o řízení o určení otcovství k dítěti neprovdané matky či o řízení o určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné⁶⁷. Ve věci vždy soud rozhoduje rozsudkem ve jménu republiky⁶⁸.

Následně budou popsány konkrétní specifika paternitního řízení.

6.1.1. Zahájení řízení

K zahájení řízení je potřeba určitý podnět. Řízení je tedy zahájeno na návrh⁶⁹. Ten může zpravidla podat matka dítěte a otec, který podává návrh na popření otcovství a putativní otec. Návrh je nutno podat k místně a věcně příslušnému soudu. Řízení lze zahájit i bez návrhu, a to z úřední povinnosti.

6.1.2. Zahájení řízení ex offa

V situaci, kdy bylo soudem pravomocně určeno, že manželství není, zahájí soud řízení o určení otcovství k dítěti z úřední povinnosti i bez návrhu⁷⁰. Jedná se o případy, kdy je manželství například prohlášeno za neplatné a je tedy na něj pohlíženo, jako by nikdy nebylo⁷¹. Otcem dítěte však byl na základě zákonné domněnky určen manžel, který po pravomocném prohlášení manželství za neplatné *de facto* manželem nebyl. V takových případech soud musí zahájit řízení sám a otce dítěti určit.

V řízeních o popření otcovství má soud také možnost zahájit řízení *ex offa*, a to v případech, kdy to vyžaduje zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva. Současně musí být otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů a musí být zřejmé, že takto určený otec nemůže být otcem tohoto dítěte⁷² (např. potvrzením o neplodnosti, test DNA atd.).

⁶⁷ § 422 zákona o ZŘS

⁶⁸ § 423 zákona o ZŘS

⁶⁹ § 418 odst. 1 zákona o ZŘS

⁷⁰ § 418 odst. 2 zákona o ZŘS a § 679 odst. 1 OZ

⁷¹ § 681 OZ

⁷² § 793 OZ a § 419 zákona o ZŘS

6.1.3. Příslušnost soudu

U otázky, který soud je příslušný řešit paternitní řízení je nutno rozlišit příslušnost věcnou a místní.

Věcná příslušnost je uvedena v § 3 zákona o ZŘS a je jím v prvním stupni okresní soud, pokud zákon v konkrétním řízení nestanoví něco jiného.

Místní příslušnost je také obecně stanovena v § 4 téhož zákona a ten stanoví, že je místně příslušný je ten obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, nestanoví-li tento zákon jinak. Pokud se řízení vede s nezletilým, který není plně svéprávný, je pak obecným soudem ten soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště. Na základě této definice je zřejmé, že soudem bude obecný soud dítěte, jelikož paternitní řízení má být vždy v zájmu dítěte. Zákonodárce však v § 417 zákona o ZŘS specifikoval, že pro řízení je místně příslušný obecný soud dítěte a pokud takový soud nelze určit, je pro řízení příslušný obecný soud matky.

Aby byl tedy soud věcně a místně příslušný, musí se návrh podat okresnímu soudu v jehož obvodu má dítě bydliště. To může být určeno například dohodou rodičů nebo rozhodnutím soudu.

6.1.4. Účastníci řízení

Zákon také specifikuje osoby, které mohou do soudního řízení zasahovat nebo o jejichž právech a povinnostech se rozhoduje. Obecná definice účastníka je popsána v § 6 zákona o ZŘS. Účastníkem tedy je navrhovatel, dále ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno a ten, kterého zákon za účastníka označuje. Podrobněji se účastníkům věnuje také § 420 zákona o ZŘS a za účastníky označuje ženu, která dítě porodila, samotné dítě a muže, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte nebo jehož otcovství má být popřeno. Není však vyloučeno, aby mužů bylo více, jestliže matka v rozhodné době souložila s více muži. Jelikož je účastníkem řízení i dítě, které by bylo za jiných okolností zastoupeno zákonným zástupcem, tedy rodiči, v tomhle případě musí být zastoupeno kolizním opatrovníkem, který je zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí. Je to z důvodu, že může dojít ke střetu zájmu mezi

rodiči a dítětem.⁷³ Zemře-li během řízení domnělý otec nebo byl návrh rovnou podán proti zemřelému otci, je účastníkem řízení také jeho opatrovník.

Jak již autorka nastínila, podmínka pro zahájení řízení o určení otcovství je fakt, že dítě žádného otce nemá. Musí být tedy nejdřív jedno otcovství úspěšně popřeno, aby mohl být jiný otec ustanoven. Proto domnělý otec smí podat návrh jen v případě, že dítě otce nemá, jinak soud řízení pro nedostatek pravomoci zastaví. Domnělý otec navíc nemá ze zákona možnost podat návrh na popření otcovství k dítěti, o kterém se domnívá nebo dokonce ví, že je jeho biologickým otcem. Takový návrh smí podat pouze matka dítěte a jeho otec. Pokud návrh na popření otcovství ani jeden nenavrhne, domnělý otec nemá zákonnou možnost se svého otcovství k dítěti domáhat. Jediná možnost, kterou podle právní úpravy má, je podat podnět věcně a místně příslušnému soudu, aby zahájil řízení ex offio podle § 793 OZ. Soud pak musí ale pečlivě přezkoumat důvody takového zahájení.

Během soudního řízení mohou také nastat situace, které mají za následek, že účastník ztratí způsobilost být účastníkem. Pokud navrhovatel během řízení zemře a další k návrhu oprávněná osoba ve lhůtě k tomu soudem stanovené nevyjádří zájem na pokračování v řízení, soud řízení zastaví⁷⁴. Jestliže během řízení zemře dítě, k němuž má být otcovství určeno, smí do šesti měsíců od jeho smrti podat návrh též potomek tohoto dítěte, má-li právní zájem na tomto určení⁷⁵. V případě, že během soudního řízení zemře domnělý otec, záleží, zda byl navrhovatelem či pouze účastníkem řízení. Pokud bylo soudní řízení zahájeno na návrh jiného než domnělého otce a tento otec zemře, pokračuje v řízení jeho soudem jmenovaný opatrovník⁷⁶. Pokud byl ale domnělý otec navrhovatelem takového řízení, vyzve soud matku a dítě, zda mají zájem v řízení pokračovat a stanoví jim lhůtu pro toto vyjádření. Pokud se ve stanovené lhůtě k tomu nevyjádří nebo se oba vyjádří tak, že s pokračováním řízení nesouhlasí, soud

⁷³ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 31

⁷⁴ § 421 odst. 1 zákona o ZŘS a § 784 odst. 1 OZ

⁷⁵ § 784 odst. 2 OZ

⁷⁶ § 421 odst. 2 zákona o ZŘS a § 784 odst. 3 OZ

řízení zastaví. Pokud se oba vyjádří, že v řízení chtějí pokračovat, soud místo domnělého otce jmenuje opatrovníka⁷⁷.

6.1.5. Lhůty řízení

V řízení o popření otcovství jsou lhůty pro každého účastníka odvislé od konkrétního řízení. Autorka považuje za zbytečné, aby se opakovala, a proto odkazuje na kapitolu 4. Popření otcovství, kde jsou lhůty u konkrétních řízení také graficky znázorněny⁷⁸.

Pokud nastane situace, že byl návrh na popření otcovství podán až po překročení popěrné lhůty, ať už subjektivní nebo objektivní, soud může 4 měsíce od podání návrhu zmeškání lhůty prominout, vyžaduje-li to zájem dítěte a veřejný pořádek. O dovolení zmeškání lhůty smí soud nařídit speciální jednání, je-li to třeba. Jakmile rozhodnutí o prominutí popěrné lhůty nabyde právní moci, soud nařídí jednání. Pokud však návrh zamítne, není třeba jednání nařizovat⁷⁹.

V řízení o určení otcovství, obdobně jako u popření, bude odkázáno na kapitolu 3.3.5 Pátá domněnka určení otcovství soudem, kde opět autorka graficky znázornila lhůty, ve kterých je možno otcovství určit.

6.1.6. Rozhodnutí řízení

Ve věci soud vždy rozhodne rozsudkem ve jménu republiky⁸⁰. Náležitosti, podmínky a pojmy ohledně rozsudku nalezneme v OSŘ, přesněji v § 152–156. Rozsudek obsahuje výrokovou část, ve které je rozhodnutí ve věci samé nebo povinnosti k úhradě nákladů řízení, popřípadě konkrétní částku⁸¹. Vyhláší je veřejně předseda senátu jménem republiky. Uvede přitom výrok rozsudku spolu s odůvodněním a poučením o odvolání a o možnosti výkonu rozhodnutí. Není-li přítomen vyhlášení rozsudku žádný z účastníků, uvede pouze výrok. Po vyhlášení předseda senátu zpravidla účastníky vyzve, aby se vyjádřili, zda se vzdávají

⁷⁷ § 421 odst. 3 zákona o ZŘS a § 784 odst. 4 OZ

⁷⁸ Viz. obrázky 7-13

⁷⁹ § 425 zákona o ZŘS

⁸⁰ § 423 zákona o ZŘS

⁸¹ § 155 odst. 1 OSŘ

odvolání proti vyhlášenému rozsudku⁸². Vyhláší se zpravidla hned po skončení jednání, které rozsudku předcházelo.

Poté, co se dítě narodí, tak má své zákonné zástupce a těmi jsou rodiče. Ti za něj rozhodují ve všech věcech, dokud sám nenabyde plné svéprávnosti. Rozhodují například o lékařských zákrocích, o očkování nebo zda pustí dítě na dětský tábor. Mají také povinnost dítě zastupovat v právních jednáních, ke kterým ještě není dítě právně způsobilé. Pokud se však stane, že dítě dosavadního otce ztratí, jelikož nabyde právní moci rozhodnutí o popření otcovství takového otce, zákonodárce v § 895 OZ neopomenul zmínit, že právní jednání učiněná otcem, jako zákonným zástupcem, zůstávají nedotčena. Dokud je muž otcem dítěte, tedy do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o popření otcovství, je muž povinen činit některá rozhodnutí za dítě a ta musí zůstat nedotčena. Toto ustanovení má pozitivní vliv na právní jistotu nejen dítěte, ale i obou rodičů.

6.2. Důkazní prostředky

Pokud chce muž popřít své otcovství k dítěti, visí na něm důkazní břemeno. Je tedy potřeba, aby otec předložil důkazy svědčící o jeho pravdě. Soud však má právo nařídit účastníkům určitý úkon, například podrobit se testu DNA. Podle § 127 odst. 4 OSŘ má předseda senátu právo účastníkovi, popřípadě i někomu jinému uložit, aby se dostavil ke znalci, předložil mu potřebné předměty, podal mu nutná vysvětlení, podrobil se lékařskému vyšetření, popřípadě zkoušce krve, anebo aby něco vykonal nebo snášel, jestliže to je k podání znaleckého posudku třeba. Pokud se vyzvaný odmítne podrobit v našem případě odběrů vzorků DNA, může mu soud uložit pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč⁸³. Tyto prostředky se však netýkají pouze otce v řízení o popření či určení otcovství, ale také matky. Může se však jednat i o jiné důkazy popsány níže.

6.2.1. Analýza DNA

Jedná se o metodu, která patří k modernějším metodám určení otcovství. Genetika a analýza DNA je stále se rozvíjející oblast vědy, která se každým dnem

⁸² § 156 odst. 1 OSŘ

⁸³ Dle § 53 odst. 1 OSŘ

zdokonaluje a je také ve společnosti dostupnější. Za poplatek si tak může anonymní testy DNA zaplatit kdokoliv. Cena takového testu se odvíjí podle potřeby a nutnosti dělat více testů. Například firma Advanced Genetics, s.r.o.⁸⁴ nabízí znalecký posudek otcovství pro soudní účely za poplatek 14 990 Kč. Na takový posudek potřebuje 3 testy, a to od domnělého otce, matky a dítěte. Pokud si však například otec chce udělat jen srovnání dvou vzorků DNA, tedy své a dítěte, zaplatí pouze 4 990 Kč⁸⁵. Podle statistik téže firmy si testy DNA nechávají dělat převážně muži a většinou se DNA testem otcovství potvrdí⁸⁶.

„Vyšetření několika DNA polymorfismů umožňuje nejen vyloučení prakticky všech neprávem nařčených mužů, ale v opačných případech i pozitivní, s jistotou hraničící průkaz otcovství. Proto i celosvětový trend této oblasti forenzní medicíny směřuje k postupnému nahrazování všech dosavadních postupů právě metodami molekulární genetiky.“⁸⁷ Metodou analýzy DNA je možné buď otcovství na 100 % vyloučit nebo jej potvrdit. Jak již autorka jednou zmiňovala, potvrzení však nikdy není 100 % a znalec může potvrdit shodný vzorek DNA na 99,9 %, přičemž 99,75 % je otcovství prakticky prokázané⁸⁸. Je to nejspolehlivější metoda v této oblasti, jelikož umožňuje s jistotou, nikoliv pouze s vysokou mírou pravděpodobnosti, otcovství vyloučit.

Výhodou této metody je také možnost popření/vyloučení otcovství, i když muž zemřel, tedy postmortálně. Pokud takový vzorek již nelze získat, lze jako vzorek použít také od biologických rodičů či sourozenců a dalších pokrevních potomků.

Pro soud je mnohem rychlejší a ekonomičtější, aby místo zkoumání rozhodné soulože měl již ze zákona možnost okamžitě nařídit test DNA a tím celé

⁸⁴ poskytuje genetické testy se 100 % spolehlivostí již od roku 2005. Dnes je největším poskytovatelem služeb komerční genetiky v ČR. Pracujeme s nejlepšími a nezávislými světovými laboratořemi.

⁸⁵ DNATest.cz, aktuální ceny služeb 2022, cit. 27. 1. 2022, dostupné online z: https://www.dnatest.cz/cz/11_ceny_genetickyh_testu/testy_otcovstvi_od_2450_a_plny_cenik.aspx

⁸⁶ DNATest.cz, statistiky 2021, cit. 27. 1. 2022, dostupné online z: https://www.dnatest.cz/cz/18_rocni_statistika_genetickyh_testu/laboratori_statistiky_testu_otcovstvi.aspx

⁸⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. Vyd. 2. V Praze: C.H. Beck, 2017, str. 174

⁸⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ et al. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str.83

řízení urychlit a objasnit. V této metodě však je, byť minimální, riziko nepřesnosti výsledku. A to za situace, že by otcem byl člověk pocházející s jednovaječných dvojčat. Pak by analýza DNA byla u obou dvojčat s dítětem shodná. Tato oblast, jako ostatně všechny oblasti medicíny a vědy, se neustále posouvají dopředu a není vyloučeno, že do budoucna bude metoda analýzy DNA schopna určit otcovství na 100 %. Do té doby nevidí autorka problém v tom, aby zákonodárce *de lege ferenda* tyto případy jednovaječných dvojčat uvedl ve výjimkách a metodu analýzy DNA zavedl do platného právního řádu.

Navíc podle nálezu Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008⁸⁹, jsou v současné době genetické paternitní testy jediným spolehlivým prostředkem prokázání otcovství; jakýkoliv jiný důkaz proti nim nemůže obstát. Také jasně stanovil, že *„není vadou řízení, pokud soud přímo přistoupí ke znaleckému dokazování metodami DNA diagnostiky: takový postup je v souladu nejen se zmíněnou zásadou arbitrárního pořádku, ale též se zásadou procesní ekonomie. Konečně je zjevné, že pokud ze znaleckého posudku vyplyne, že žalovaný muž je otcem dítěte, bude tím s praktickou jistotou prokázána i soulož tohoto muže s matkou dítěte v rozhodné době“* Ačkoliv je *„dle stěžovatele odebráním vzorků vždy zásahem do tělesné integrity (čl. 6 a 31 Listiny), který s sebou "vždy a za všech okolností" nese zdravotní riziko spočívající v narušení rovnováhy nejen fyzické, ale i psychické. Bagatelizace tohoto problému vede k porušení stěžovatelova práva na lidskou důstojnost a osobní čest (čl. 10 Listiny). Stěžovatel má právo odepřít lékařský zákrok či odběr biologických vzorků ze svého těla, pokud má obavu o svůj zdravotní stav; souhlas stěžovatele nelze vynucovat ukládáním pokut⁹⁰.“* Na základě zákona by měl soud zkoumat soulož páru v době rozhodné. Autorka se tedy domnívá, že by se k testu DNA podle zákona mělo přistoupit, až pokud soulož jako taková nelze jinak prokázat (například výsledkem svědků). Soudní praxe je však jiná a je pochopitelné, že se čím dál častěji soud přikloní raději k testu DNA. Na to by ale měl tedy reagovat zákonodárce a pokud se soudní

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07, dostupné online z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-987-07>

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07, dostupné online z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-987-07>

praxe řídí tímto Nálezem Ústavního soudu, měla by se shodovat se současnou zákonnou úpravou.

6.2.2. Ostatní důkazní prostředky

Metoda profilování DNA je nejčastější metoda, která se v paternitních řízeních využívá. Mimo tuto metodu však existují i jiné metody, které dokáží přispět k rozhodnutí soudu. Jedná se o metody:

- Sexuologie

Znalecký posudek podá závěr, zda je muž plodný či nikoliv. Jinými slovy, zda je muž vůbec schopný zplodit dítě. Pokud znalec uzná, že je muž neplodný, nemůže pak být otcem dítěte.⁹¹

- Gynekologie

Znalec z oboru gynekologie konstatuje, v kterém stádiu těhotenství se dítě narodilo. Pokud se například jedná o předčasný porod a dítě se narodí i o 2 měsíce dříve, musí se k tomu přihlídnout, pokud soud zjišťuje soulož v době rozhodné. Jedná se tedy pouze o přidanou informaci, nikoliv o informaci, která je schopna vyloučit či potvrdit otcovství k dítěti.

- Hematologie

„Vyšetřením skupinových systému červených krvinek anebo vyšetřením HLA skupinových typů bílých krvinek; pokud výsledek krevní zkoušky označeného otce vyloučí, je třeba provést revizní znalecký posudek.“⁹² Jedná se tedy o testy krve, které dokáží otcovství vyloučit, ale nedokáží jej potvrdit.

⁹¹ Toto pochopitelně neplatí, pokud se jedná o dítě počato umělým oplodněním.

⁹² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. Vyd. 2. V Praze: C.H. Beck, 2017, str. 174

7. Exkurz do určení otcovství v Anglii

Určováním otcovství se v Anglii věnuje zákon o reformě rodinného práva z roku 1969. Autorka originální anglický text té části zákona, kde se informace o určování otcovství vyskytují, přeložila do českého jazyka (viz. příloha 2). V této práci také nalezneme originál textu (viz. příloha 1). Je vycházeno pouze z aktuálního znění zákona.

Na začátku zákona o reformě rodinného práva z roku 1969 nalezneme popis toho, čemu se tento konkrétní zákon věnuje. Jedná se o část, která neobsahuje žádné normy ani pravidla chování a neobsahuje žádné sankce. Ustanovení zákona se v části I věnuje aktuálnímu znění týkající se zletilosti, dále osob, které tohoto věku nedosáhly a doby dosažení tohoto věku. V části II novelizuje zákon o vlastnických právech nemanželských dětí a dalších osob, jejichž vzájemný vztah je založen na nelegitimních vazbách. V části III potom přijímá opatření pro použití krevních testů pro účely určení otcovství jakékoli osoby v občanskoprávním řízení. Také zajišťuje zápis jména otce v souvislosti se zápisem narození nemanželského dítěte pro související účely. V poslední části IV činí opatření s ohledem na důkazy potřebné k vyvrácení domněnky legitimacy a nelegitimnosti. Nebo stanoví, že tento zákon platí pouze pro Anglii a Wales⁹³. Pozornost bude věnována z důvodu zaměření práce části III tohoto zákona, která obsahuje ustanovení pro použití krevních testů při určování otcovství. A také oddílu 55A a 56, které nesou doplňující informace k části III.

7.1. Obecně k určení otcovství v Anglii

V Anglii obdobně jako v ČR přísluší otcovství manželce matky. Pokud však nejsou manželé, nemá otec stejná práva k dítěti jako matka, dokud není otcovství určeno. Za účelem stanovení otcovských práv mají otcové dvě možnosti, a to buď vyřešit záležitost neformálně nebo se obrátit na soud.⁹⁴ Uznání rodičovství dává

⁹³ The official home of revised enacted UK legislation 1267 – present changes over time, [cit. 29.1. 2022] dostupné online z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1969/46>

⁹⁴ Cordell Cordell Family law solicitor, How To Establish Paternity Rights, [cit. 29.1. 2022] dostupné online z: <https://cordellcordell.co.uk/news/how-to-establish-paternity/>

otci specifická práva péče o dítě a také zákonnou povinnost poskytovat dítěti finanční podporu.

Neformální určení je mimosoudní a opět obdobně jako v ČR k takovému určení otcovství stačí, aby otec a matka podepsali čestné prohlášení, že jsou rodiči dítěte. Takový souhlas mohou podepsat po narození dítěte v nemocnici, dále na úřadě – oddělení pro děti a rodinu nebo úřadě pro vymáhání výživného na dítě. Poté má otec stejná práva vůči dítěti jako matka. Znamená to také, že otec se stává právně odpovědným za finanční podporu dítěte, dokud dítě nedosáhne zletilosti. Ze zákona jsou rodiče povinni přispívat k blahu a výchově svého dítěte.

Formální cesta je cesta soudní. Soud pak má zákonnou možnost nařídit test DNA na základě odebrání krevních vzorků. Takový test nařídí otci, matce a dítěti. Pokud se na základě těchto testů prokáže biologické otcovství, soud jej uzná za otce dítěte. Poté informuje matriční úřad, aby doplnil rodný list o otce. Pokud se muž označený jako otec dítěte k soudu nedostaví, může soudce použít jiné metody, jako je svědectví matky, aby určil právního otce dítěte.⁹⁵ DNA test si však mohou účastníci řízení nechat provést ještě před jednáním soudu a tím celý proces urychlit. Musí však použít zkoušku provedenou akreditovanou společností a vybrat si ji na oficiálních vládních stránkách. Tam nalezneme seznam všech akreditovaných společností s přihlédnutím na konkrétní problematiku⁹⁶.

V ČR není využití DNA testu k určení otcovství výslovně v zákoně zavedeno, ačkoliv soudní praxe jej často využívá. Nyní budou částečně rozebrány vybrané oddíly zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, aby mohlo být upozorněno, na co by se měl zákonodárce také zaměřit, pokud by o myšlenku zavedení DNA testu do OZ uvažoval. Je běžné, že při tvorbě určitého zákona se rozebírají zahraniční zákony či kazuistiky. Mohou sloužit k inspiraci, aby zákon pokrýval celou škálu problematiky. Zákon o reformě rodinného práva z roku 1969 využití DNA testů vztahuje na určení rodičovství, tedy na určení otce či matky, autorka však bude vzhledem k povaze práce vše vztahovat pouze na určení otcovství.

⁹⁵ Cordell Cordell Family law solicitor, How To Establish Paternity Rights, [cit. 29.1. 2022] dostupné online z: <https://cordellcordell.co.uk/news/how-to-establish-paternity/>

⁹⁶ Government services and information, Get a DNA test [cit. 29.1. 2022], dostupné online z: <https://www.gov.uk/get-a-dna-test/if-youre-getting-a-test-to-use-in-court>

7.2. Právní moc soudu vyžadovat použití krevních testů.

V každém občanskoprávním řízení, ve kterém má být otcovství určeno, může soud buď z vlastního podnětu nebo na žádost účastníka řízení, vydat příkaz k provedení vědeckých testů ke zjištění a prokázání, zda účastník řízení je či není otcem dítěte. Žádost smí podat pouze osoba, která má ke dni podání žádosti bydliště v Anglii či Walesu, nebo zde měla obvyklé bydliště po dobu jednoho roku končícího datem podání žádosti⁹⁷. Soudem se rozumí Vrchní soud, okresní soud nebo smírčí soud⁹⁸. Soud pak může kdykoli odvolat nebo změnit tento pokyn, který dříve vydal. Takové zkoušky smí provádět pouze akreditovaná společnost, kterou k takovému úkonu zmocnil kancléř, nebo jím jmenovaný orgán⁹⁹. Tyto společnosti jsou pak uvedeny například na oficiálních webových stránkách vlády.

Osoba, která oficiálně provádí DNA testy, podá soudu zprávu, ve které uvede výsledek testu. Ten může být buď negativní, a tedy otcovství vylučovat nebo může mít pozitivní výsledek a otcovství určovat. Při pozitivním výsledku určení otcovství se uvede hodnota takového výsledku. Tuto zprávu obdrží soud jako důkaz v řízení o určení otcovství¹⁰⁰. Taková zpráva musí být soudu předložena předepsanou formou podle zákona¹⁰¹. Po obdržení zprávy může soud nebo kterákoli strana řízení se souhlasem soudu požádat o doplnění této zprávy¹⁰². V průběhu řízení může soud také přizvat osobu, která prováděla testy nebo jakoukoli jinou osobu, která prováděla věc nezbytnou za účelem provedení těchto testů, jako svědka¹⁰³.

Náklady za odběry a testování tělesných vzorků za účelem provedení testů k soudním účelům uhradí strana, na jejíž žádost je pokyn vydán¹⁰⁴.

⁹⁷ Oddíl 55A pododdíl 2 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

⁹⁸ Oddíl 55A pododdíl 1 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

⁹⁹ Oddíl 20 pododdíl 1 a 1A zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰⁰ Oddíl 20 pododdíl 2 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰¹ Oddíl 20 pododdíl 3 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰² Oddíl 20 pododdíl 4 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰³ Oddíl 20 pododdíl 5 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰⁴ Oddíl 20 pododdíl 6 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

7.3. Souhlasy potřebné k odběru tělesného vzorku

Podle tohoto zákona nesmí být odebrán tělesný vzorek osobě, která s takovým odebráním nesouhlasí, i když byl k provedení vydán příkaz soudu¹⁰⁵.
„Často nastávají okolnosti, kdy žadatel musí úředníkovi doložit, že je podle tvrzení příbuzný s dítětem. Toho lze obvykle dosáhnout poskytnutím mnoha různých forem důkazů, které mohou zahrnovat důkazy DNA. DNA je však citlivým osobním údajem a neexistuje žádná povinnost je poskytovat. Pokud se jednotlivci rozhodnou neposkytnout důkazy o DNA, nelze z nich vyvodit negativní závěry. Žadatelům nic nebrání v tom, aby proaktivně nabídli ministerstvu vnitra poskytnutí důkazů o DNA, pokud se domnívají, že je to v jejich zájmu, ale opět to musí být zcela dobrovolné.“¹⁰⁶

Jestliže nezletilý již dosáhl věku šestnácti let, jeho souhlas s odebráním tělesných vzorků je stejně účinný, jako by byl plnoletý a není nutné k tomu získávat souhlas od jiné osoby, například zákonného zástupce¹⁰⁷. Pokud je však potřeba odebrat tělesný vzorek osobě mladší šestnácti let, musí s odběrem souhlasit osoba, která o něj pečuje, tedy zákonný zástupce. Pokud taková osoba nesouhlasí, ale soud usoudí, že odebrání vzorků by bylo v nejlepším zájmu dítěte, bude vzorek odebrán¹⁰⁸.

Zákonodárce pamatuje také na osoby, kterým byla odebrána způsobilost na základě zákona o duševní způsobilosti z roku 2005. Takovým osobám může být vzorek bez jejího souhlasu odebrán, jestliže je dán souhlas soudem, který vydá příkaz k odebrání vzorků nebo s tím souhlasí advokát, který má na takové jednání zhotovenou plnou moc, jmenovaný zástupce nebo kterékoliv jiná osoba pověřená soudem pro ochranu nezpůsobilé osoby¹⁰⁹.

¹⁰⁵ Oddíl 21 pododdíl 1 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰⁶ 30) DNA policy guidance, Home office, [cit. 2.2. 2022], str. 7 dostupné online z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/873640/dna-v4.0ext1.pdf

¹⁰⁷ Oddíl 21 pododdíl 2 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰⁸ Oddíl 21 pododdíl 3 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹⁰⁹ Oddíl 21 pododdíl 4 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

7.4. Právní moc stanovit způsob provádění a pokyny pro použití vědeckých testů.

Způsob provádění odběru tělesných vzorků podle tohoto zákona může nařídít kancléř a tyto nařízení mohou:

- stanovit, že tělesné vzorky mohou být odebírány pouze registrovanými lékaři nebo členy těchto profesních orgánů, které jsou uvedeny v jiných předpisech;
- regulovat odběr, identifikaci a přepravu tělesných vzorků;
- požadovat předložení důkazu o totožnosti osoby, které má být tělesný vzorek odebrán, v době, kdy má být odebrán, podle jiných právních předpisů;
- požadovat, aby každá osoba, které má být odebrán tělesný vzorek, nebo v případech, kdy je to určeno jinými předpisy i osoba podle těchto předpisů, písemně uvedla, zda ona nebo osoba, od níž má být vzorek odebrán nebo přijat (podle okolností), během období odebrání vzorů trpěla jakoukoli nemocí, stavem, podstoupila léčbu, nebo obdržela transfuzi krve;
- stanovit podmínky, které musí subjekt splnit, aby byl způsobilý k akreditaci pro účely podle tohoto zákona;
- nařídít vědecké testy, které mají být provedeny, a způsob, jakým mají být provedeny;
- upravovat poplatky, které lze vybírat za odběr a vyšetření tělesných vzorků a za podání oznámení soudu podle tohoto zákona;
- zajistit, aby tělesné vzorky, které mají být testovány za účelem provedení pokynu podle tohoto zákona, byly testovány stejnou osobou, pokud je to možné;
- předepsat formu hlášení soudu podle tohoto zákona;
- učinit různá ustanovení pro konkrétní případy¹¹⁰.

¹¹⁰ Oddíl 22 pododdíl 1 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

7.5. Nedodržení pokynů pro odběr krve.

Pokud soud vydá pokyn k odebrání vzorků krve podle tohoto zákona a osoba neučiní žádný krok, který se od ní z vydaného pokynu vyžaduje, může soud z takového jednání vyvodit případné závěry, které se za daných okolností jeví jako vhodné. Pokud vyzvaná osoba neučiní v předepsané lhůtě žádný krok bez přiměřeného důvodu, může například soud řízení zastavit pro nedostatek důkazů¹¹¹.

Nedá-li osoba souhlas s odběrem vzorku krve sobě nebo osobě jmenované, kterou má v péči, má se za to, že neučinila krok, který se od ní požaduje¹¹².

7.6. Pokuta za vydání se za jiného za účelem poskytnutí tělesného vzorku.

Pokud se kdokoli za účelem poskytnutí tělesného vzorku ke zkoušce podle tohoto zákona vydá za jiného nebo na odběr vezme dítě s vědomím, že nejde o dítě uvedené v příkazu, takové osobě hrozí při odsouzení trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky nebo při zkráceném odsouzení k pokutě nepřesahující 400 £¹¹³(tj. při aktuálním kurzu, kdy 1£ = 28,95 Kč, je 11 580 Kč.).

7.7. Interpretace části III.

V závěru této části zákona zákonodárce popisuje význam použitých výrazů s ohledem na kontext ustanovení.

Stanoví například, že "tělesným vzorkem" se rozumí vzorek tělesné tekutiny nebo tělesné tkáně odebraný pro účely vědeckých testů nebo že "vědeckými testy" se rozumí vědecké testy prováděné podle části tohoto zákona a prováděné za účelem zjištění dědičných vlastností tělních tekutin nebo tělesné tkáně¹¹⁴.

¹¹¹ Oddíl 23 pododdíl 1 a 2 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹¹² Oddíl 23 pododdíl 3 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹¹³ Oddíl 24 pododdíl 1 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

¹¹⁴ Oddíl 25 zákona o reformě rodinného práva z roku 1969, viz. příloha č. 2

7.8. Závěr exkurzu do určování otcovství v Anglii

Je patrné, že zavedení požití testů DNA do českého právního řádu by nebylo jednoduché, ale v žádném případě nereálné. Česká a Anglická verze určování otcovství se v mnohém shodují. Pokud se dítě narodí manželům, je za otce považován manžel. Pokud se narodí mimo manželství má pár možnost otce určit na základě souhlasného prohlášení. Pokud však přijde na řadu soud, v Anglii (a Walesu) má soud zákonem daný jasný postup, a tím je odběr krve pro vykonání DNA testů. V ČR taková možnost následuje až po nemožnosti dokázat nebo vyvrátit otcovství jinak. Soudní praxe však přistupuje k DNA testům častěji a zpravidla hned v začátcích řízení.

Pokud by se o zavedení možnosti DNA testu do zákona uvažovalo, bylo by na místě se zákonem o reformě rodinného práva z roku 1969 v některých ohledech inspirovat. Dle autorky *de lege ferenda* je důležité definovat, kdo má pravomoc DNA testy přikázat a komu. Tedy otci, který tvrdí, že je otec, matce a dítěti. Stanovit podmínky pro možnost akreditace společnosti, která provádí DNA testy, aby nemohly být znehodnoceny před soudem některou ze stran řízení. Musí být určeno, co má konkrétní zpráva obsahovat, dále lhůtu, do které má být soudu doručena a kdo takový test platí. Jaký donucovací prostředek smí soud použít pro ty, kteří mají být podrobeni testu, ale odmítají jej. Aktuálně mohou dostat pořádkovou pokutu do výše 50 000 Kč. Autorka se přiklání k myšlence anglického zákona, kdy se v takovém případě přistoupí k jiným důkazům a pokud takové důkazy soud vyhodnotí jako nedostatečné, řízení zastaví. Jedná se *de facto* o opačný proces, než je aktuálně v právním řádu ČR. Dále je na místě v zákoně uvést, co vše smí soud přikázat. Například při provádění testů musí osoba, které má být vzorek DNA odebrán, prokázat svou totožnost, uvést veškeré nemoci či v minulosti provedené transfúze krve a další. Pokud by někdo chtěl obejít test DNA tím, že na test za sebe pošle jinou osobu, měl by zákonodárce stanovit trest, který bude mít, mimo jiné, odstrašující funkci. Možná novelizace tohoto zákona by pak měla být nadčasová a měla by určitým způsobem reagovat na nové jevy. V tomhle ohledu se autorka přiklání k odebráním tělesných vzorků slin a ne krve, jak tomu v Anglii, jelikož odebráním slin je méně traumatizující událost, než odebrání krve vpichem injekční jehly do těla. Především s ohledem na fakt, že tyto testy podstupuje i dítě.

8. Závěr

Určování otcovství sahá daleko do minulosti, ale je stále aktuálním tématem. Ačkoliv se může stát, že rodina a rodinné hodnoty se s nástupem dalších a dalších generací vzdalují a nejsou pro společnost tolik důležité, opak je pravdou. Rodina rozhodně není přežitek a je to velice důležitá sociální skupina. Ať už se jedná o rodinu, kde jsou rodiče sezdaní či nikoliv. Autorka ve své práci podala komplexní popis celé problematiky a sjednotila tak informace o určování otcovství, které se vyskytují napříč aktuálním právním řádem v ČR.

V první kapitole se věnovala rodině a její důležité funkci ve společnosti. Domnívá se, že definice, která označuje rodinu jako malou skupinu lidí, kteří jsou mezi sebou spojeni manželskými vztahy, je již přežitá. A to z důvodu vysoké míry rozvodovosti nebo založení rodiny nesezdaných párů. Z judikátů nejen českých, ale také mezinárodních, vyplývá, že stejné zákonné ochrany jako rodina používá i společenství osob mimo manželství. Ochrana rodiny a rodičovství vyplývá přímo z LZPS. Rodinu je tedy důležité brát z několika úhlů pohledů. Může jít o základní rodinu, kterou tvoří muž, žena a jejich biologické dítě, ale také rodinu, kterou s dítětem tvoří nesezdané páry nebo rodiče, kteří žijí odděleně, matka samoživitelka nebo pár, který nemohl mít vlastní potomky a dítě si osvojil. Další důležité rozdělení, které bylo v práci popsáno je rozdělení rodičovství na biologické, sociální a právní. Autorka zdůraznila, že pro právní jistotu dítěte je nesmírně důležité, aby byly tyto roviny vyjasněny co nejdříve.

Nejrozsáhlejší kapitola práce je věnována právě určování rodičovství dle platného právního řádu. V úvodu je popsána škála zákonů, které se, ať už přímo nebo okrajově, problémem určení otcovství zabývají. V části určení mateřství je věnována pozornost především surogačnímu mateřství a utajeným a anonymním porodům.

V úvodní části této kapitoly je krátký exkurz do mezinárodního práva, přesněji na právo dítěte znát svůj původ. To konstatuje ÚPD a ČR tuto úmluvu dle Ústavy ČR ratifikovala a implementovala do právního řádu. Musí tak zajistit, aby mělo dítě co největší možnost poznat své biologické rodiče. K tomu slouží systém domněnek, které jsou v práci popsány.

Surogační, neboli náhradní mateřství není v českém právním řádu nijak upraveno a pár, který se rozhodne mít touhle cestou dítě, si jej musí osvojit. Matkou je však žena, která dítě porodila a ta si může po porodu osvojení rozmyslet, ačkoliv byla s párem neformálně domluvená. Pokud by se měl institut náhradního mateřství do právního řádu zavést, mohly by nastat nemalé komplikace. Autorka se domnívá, že by se tak našlo spousta žen, které by za nemalé peníze "pronajímaly svou dělohu" a tím by mohly škodit svému zdraví. V budoucnu by pak třeba měly samy problém s počítím nebo odnošením vlastního dítěte. Poukazuje také na etičnost "obchodování" s dítětem, které by bylo předmětem určitého právního jednání. Zákonodárce by v případě zavedení tohoto institutu do právního řádu musel vymezit jasně dané podmínky, které by znemožňovaly takové zneužívání. Například posouzení psychického a fyzického stavu budoucích rodičů, jejich materiální zabezpečení, povinnost platit náhradní matce náklady spojené s těhotenstvím a porodem nebo maximální věkovou hranici budoucím rodičům, aby se nestalo, že by movití lidé důchodového věku, kteří by již v žádném případě nemohli mít děti přirozenou cestou, díky náhradnímu mateřství měli miminko, na které nemají dostatek sil a které může být vzhledem k věku rodičů brzy sirotek. Také náhradní matka by měla být zdravotně v pořádku, měla by prohlásit, že během těhotenství nebude užívat žádné návykové látky, podrobit se prohlídce gynekologem. Zákonodárce by mohl také omezit počet oplození náhradní matky, stanovit hranici odměny za odnošení dítěte nebo zavést registr náhradních matek.

Utajený porod je poměrně novodobý pojem, který byl na v roce 2004 zaveden s úmyslem snížit umělé potraty, vraždy novorozenců matkou či opuštění dítěte matkou. Jelikož není tento institut natolik známý a ženy o něm často nevědí, je zřídka kdy využíváný, a navíc není do detailu propracovaný. Jde například o skutečnost, že se žena po utajeném porodu stává matkou, protože dítě porodila a postupuje se tedy běžně, jako kdyby se o utajený porod nejednalo, ačkoliv podmínka utajeného porodu je, že se matka nechce po porodu o dítě starat. Další vymezený pojem je anonymní porod, který však česká legislativa nepamatuje.

Určení otcovství je pak rozděleno do pěti domněnek. Domněnka, že otcem dítěte je manžel matky je zcela na místě a bez pochyb. Zákonodárce se zdárně

vypořádal také se situací, kdy se pár v určité době rozvede a žena se znovu sezdá s jiným mužem. Následuje domněnka, která reaguje na vysoký trend rozvodovosti a reguluje případy, kdy se pár rozvede, ale žena se ve stanovené lhůtě opět nesezdá. U další domněnky narození dítěte, které bylo počato umělým oplodněním, se autorka domnívá, že jí zákonodárce správně zařadil do systému domněnek a že je toto ustanovení z hlediska pokroku medicíny na místě. V případech, které jsou velmi časté, mají dítě páry, které jsou před porodem nesezdané. Na tyto případy pamatuje čtvrtá domněnka a jednoduše mohou páry otcovství potvrdit souhlasným prohlášením, a to i před narozením dítěte, tedy k *nasciturovi*. Podle poslední domněnky již musí otcovství určit soud. V řízení před soudem je pak spekulovaná možnost použití testů DNA, o kterých je jedna celá kapitola práce.

Pokud je otcovství určeno na základě předchozích domněnek, zákonodárce počítá s tím, že je určeno s nejvyšší mírou pravděpodobnosti. Proto mohou nastat situace, kdy je takové otcovství určeno mylně a lze jej popřít. To musí být popřeno vždy před soudem. Opět zde hraje velkou roli analýza DNA, která však není jasně v zákoně specifikována. Na popření otcovství jsou stanoveny jak subjektivní, tak objektivní lhůty. Například v situaci, kdy dochází k popření otcovství znovu provdané ženě a pozdější manžel otcovství popře, automaticky přechází domněnka otcovství na dřívějšího manžela. Ten smí toto otcovství popřít do šesti měsíců ode dne, kdy se o pravomocném rozhodnutí dověděl. Chybí zde však objektivní lhůta, která je v jiných domněnkách stanovená na šest let věku dítěte. Autoři odborné literatury se neshodují, zda je i přesto, že zákon tuto objektivní lhůtu u této situace nespecifikuje, je třeba ji dodržet. Tato lhůta je velice důležitá pro vývoj a právní jistotu dítěte. V šesti letech by už mělo mít dítě jasno, kdo je jeho otec a nevystavovat jej zbytečnému tlaku. Proto by měl zákonodárce objektivní lhůtu *de lege ferenda* do ustanovení § 788 dodat.

V dobách římského práva nepředstavitelné, dnes již běžná součást života. Asistovanou reprodukci využívá podle statistik každým rokem čím dál tím více párů. Autorka je však názoru, že by taková možnost neměla uměle prodlužovat reprodukční věk ženy a především muže, resp. by se nemělo stávat, že muž, který by s ohledem na svůj věk již dítě přirozeně neměl, mohl by pomocí technik umělého oplodnění dítě mít v jakémkoli věku. Proto by bylo na místě *de lege*

ferenda stanovit buď určitou věkovou hranici pro muže, který dává s umělým oplodněním souhlas a na základě zákonné domněnky se stane otcem dítěte nebo podmínku, že smí využít metod asistované reprodukce pouze ze svých zárodečných buněk. Navíc podle statistik využívá metod asistované reprodukce čím dál tím víc žen po čtyřicátém roce věku, což je pochopitelné, když se snaží otěhotnět na hranici svého produktivního věku, kdy je možnost otěhotnění podstatně nižší, než v mladším věku. Zákonem stanovená maximální hranice věku pro provedení umělého oplodnění je u ženy stanovena na 49 let. Autorka by se přiklonila ke snížení tohoto věku alespoň na 45 let, jelikož je názoru, že čím starší žena je, tím má na dítě méně energie a nesouhlasí s umělým prodlužováním reprodukčního věku ženy.

Pokud se spor o určení otcovství dostane až před soud, je takové řízení upraveno v zákoně o ZŘS. V další části práce jsou tedy popsány specifika paternitního řízení, jako jsou zvláštnosti zahájení řízení *ex offio*, řešení příslušnosti soudu, kdo je účastníkem řízení a kdo nikoli. U účastníků řízení je zajímavý fakt, že obecně platí, že pokud dítě otce má, nemůže být k tomuto dítěti zahájeno řízení o určení otcovství. Pokud se tedy muž, který o sobě s jistotou ví, že je otcem dítěte, ale takové dítě má právního otce a tento otec ani matka otcovství popřít nechtějí, nemá biologický otec zákonnou možnost se právního otcovství domáhat. Pokud je však právní otec dítěte zároveň sociálním, je v nejlepším zájmu dítěte, aby se poměr otec – dítě neměnil. Pouze v případě, kdy tomu tak není a pro dítě by bylo přínosnější, aby biologický otec byl i ten právní, může takové řízení zahájit sám soud.

V poslední části je věnována pozornost použití DNA testů v řízení o určení otcovství, příp. dalším možným důkazům paternitního řízení. S tím souvisí také exkurz do určování otcovství v Anglii, jelikož tam je přímo v zákoně uvedeno určení otcovství na základě testů DNA, kdy jako vzorek je odebíraná krev. V českém právním řádu není výslovně užití DNA testů umožněna. Soud by měl nejdříve zkoumat rozhodnou soulož, kdy mohlo k početí dojít a najít tak potencionálního otce. Soudní praxe je však jiná a na základě nálezu Ústavního soudu se k testům DNA přikloní soud již na začátku řízení. Jedná se o spolehlivější metodu, jak otcovství určit nebo popřít. Soudní praxe by se však neměla rozcházet s platnými normami, a proto by bylo na místě metodu analýzy DNA *de lege ferenda*

do zákona zavést. Mohou však nastat výjimečné situace, ve kterých by test nebylo možné brát za relevantní. Jde o případy jednovaječných dvojčat nebo anonymní dárce spermatu, který je náhodou označen za otce konkrétního dítěte. Autorka však nevidí problém v tom, aby byly tyto výjimky v zákoně popsány a v takových případech použít aktuální postup řešení problému. V poslední části také upozorňuje na komplikovanost zavedení testů DNA do právního řádů s ohledem na anglickou úpravu. V poslední podkapitole nastiňuje možné úskalí zavedení tohoto institutu do českého právní řádu.

Seznam použité literatury

monografie

- 1) DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ et al. *Občanské právo hmotné 2*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 195s. ISBN 9788074789373
- 2) ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 9788072089222
- 3) HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 398 s. ISBN 8072391925
- 4) HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Vyd. 2. V Praze: C.H. Beck, 2017, 400 s. ISBN 9788074006449
- 5) LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxxi, 1349 s. ISBN 978-80-7400-503-9
- 6) NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2014, 194 s. ISBN 9788024751672
- 7) SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 243 s. ISBN 978-80-7478-512-2
- 8) ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, xvii, 731 s. ISBN 978-80-7478-457-6
- 9) VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 283 s. ISBN 80-86432-93-9

zákonná úprava

- 10) Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 20. 10. 2021]
- 11) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit.]
- 12) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit.]
- 13) Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 20. 10. 2021]
- 14) Zákon č. 373/2011 Sb., zákon o specifických zdravotnických službách, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 18.1. 2022]
- 15) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit.]
- 16) Zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 12. 11. 2021]
- 17) Zákon 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů., dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 17.1. 2022]
- 18) Zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, dostupné z [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 17.1. 2022]
- 19) Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, [cit. 27.1. 2022], dostupné online z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>
- 20) Sdělení č. 209/1992 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících [cit. 27.1. 2022], dostupné online z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>

- 21) FRINTOVÁ, Dita. Občanský zákoník: komentář [systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 18.1. 2022]. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- 22) Nález Ústavního soudu České republiky II.ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007, dostupné online z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-568-06>
- 23) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.7.2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010. dostupné online z: <http://kraken.slv.cz/21Cdo298/2010>
- 24) Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07, dostupné online z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-987-07>

webové stránky a elektronické zdroje

- 25) DNATest.cz, aktuální ceny služeb 2022, cit. 27. 1. 2022, dostupné online z:
https://www.dnatest.cz/cz/11_ceny_genetickych_testu/testy_otcovstvi_od_2450_a_plny_cenik.aspx
- 26) KUCHAROVÁ Věra, BARVÍKOVÁ Jana, HÖHNE Sylva, NEŠPOROVÁ Olga, PALONCYOVÁ Jana, VIDOVIČOVÁ Lucie *Zpráva o rodině 2020*, VÚPSV, v. v. i. Praha 2020, dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpráva+o+rodině+2020.pdf>
- 27) zdravotnická statistika ÚZSI ČR 2021, asistovaná reprodukce v ČR 2018-2019., ISBN 978-80-7472-1, dostupné z:
<https://www.uzis.cz/res/f/008365/asistreprodukce2018-2019.pdf>

zahraniční zdroje

- 28) The official home of revised enacted UK legislation 1267 – present changes over time, [cit. 29.1. 2022] dostupné online z:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1969/46>
- 29) DNA policy guidance, Home office, [cit. 2.2. 2022] dostupné online z:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/873640/dna-v4.0ext1.pdf

- 30) Cordell Cordell Family law solicitor, How To Establish Paternity Rights, [cit. 29.1. 2022], dostupné online z: <https://cordellcordell.co.uk/news/how-to-establish-paternity/>
- 31) Government services and information, Get a DNA test [cit. 29.1. 2022], dostupné online z: <https://www.gov.uk/get-a-dna-test/if-youre-getting-a-test-to-use-in-court>

Seznam použitých zkratk

LZPS – Listina základních práv a svobod ve znění pozdějších předpisů.

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.

Ústava ČR – Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o matrikách – zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o ZŘS – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních ve znění pozdějších předpisů.

Zákoně o rodině – zákon číslo 94/1963 Sb., zákoně o rodině ve znění pozdějších předpisů.

ZZS – zákon číslo 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejího poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o specifických zdravotních službách – zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotnických službách, ve znění pozdějších předpisů.

OSŘ – zákon číslo 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

ČR – Česká republika.

ÚPD – Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Seznam příloh

1. Originální aktuální znění celé 3. části a oddílu 55A a 56 anglického zákona o reformě rodinného práva z roku 1969
2. Český překlad přílohy číslo 1.

Family Law Reform Act 1969

An Act to amend the law relating to the age of majority, to persons who have not attained that age and to the time when a particular age is attained; to amend the law relating to the property rights of illegitimate children and of other persons whose relationship is traced through an illegitimate link; to make provision for the use of blood tests for the purpose of determining the paternity of any person in civil proceedings; to make provision with respect to the evidence required to rebut a presumption of legitimacy and illegitimacy; to make further provision, in connection with the registration of the birth of an illegitimate child, for entering the name of the father; and for connected purposes.

Part III

Provisions for use of Blood Tests in determining Paternity

20 Power of court to require use of blood tests.

(1) In any civil proceedings in which the parentage of any person falls to be determined, the court may, either of its own motion or on an application by any party to the proceedings, give a direction—

- (a) for the use of scientific tests to ascertain whether such tests show that a party to the proceedings is or is not the father or mother of that person; and
- (b) for the taking, within a period specified in the direction, of bodily samples from all or any of the following, namely, that person, any party who is alleged to be the father or mother of that person and any other party to the proceedings;

and the court may at any time revoke or vary a direction previously given by it under this subsection.

(1A) Tests required by a direction under this section may only be carried out by a body which has been accredited for the purposes of this section by—

- (a) the Lord Chancellor, or
- (b) a body appointed by him for the purpose.

(2) The individual carrying out scientific tests in pursuance of a direction under subsection (1) above shall make to the court a report in which he shall state—

- (a) the results of the tests;
- (b) whether any party to whom the report relates is or is not excluded by the results from being the father or mother of the person whose parentage is to be determined; and
- (c) in relation to any party who is not so excluded, the value, if any, of the results in determining whether that party is the father or mother of that person;

and the report shall be received by the court as evidence in the proceedings of the matters stated in it.

(2A) Where the proceedings in which the parentage of any person falls to be determined are proceedings on an application under section of the Family Law Act 1986, any reference in subsection (1) or (2) of this section 55A or 56 to any party to the proceedings shall include a reference to any person named in the application.

(3) A report under subsection (2) of this section shall be in the form prescribed by regulations made under section 22 of this Act.

(4) Where a report has been made to a court under subsection (2) of this section, any party may, with the leave of the court, or shall, if the court so directs, obtain from the tester a written statement explaining or amplifying any statement made in the report, and that statement shall be deemed for the purposes of this section (except subsection (3) thereof) to form part of the report made to the court.

- (5) Where a direction is given under this section in any proceedings, a party to the proceedings, unless the court otherwise directs, shall not be entitled to call as a witness the tester or any other person by whom any thing necessary for the purpose of enabling those tests to be carried out was done, unless within fourteen days after receiving a copy of the report he serves notice on the other parties to the proceedings, or on such of them as the court may direct, of his intention to call the tester or that other person; the tester or any such person is called as a witness the party who called him shall be entitled to cross-examine him.
- (6) Where a direction is given under this section the party on whose application the direction is given shall pay the cost of taking and testing bodily samples for the purpose of giving effect to the direction (including any expenses reasonably incurred by any person in taking any steps required of him for the purpose), and of making a report to the court under this section, but the amount paid shall be treated as costs incurred by him in the proceedings.

21 Consents, etc., required for taking of bodily sample.

- (1) Subject to the provisions of subsections (3) and (4) of this section, a bodily sample which is required to be taken from any person for the purpose of giving effect to a direction under section 20 of this Act shall not be taken from that person except with his consent.
- (2) The consent of a minor who has attained the age of sixteen years to the taking from himself of a bodily sample shall be as effective as it would be if he were of full age; and where a minor has by virtue of this subsection given an effective consent to the taking of a bodily sample it shall not be necessary to obtain any consent for it from any other person.
- (3) A bodily sample may be taken from a person under the age of sixteen years, not being such a person as is referred to in subsection (4) of this section,
(a) if the person who has the care and control of him consents; or

(b) where that person does not consent, if the court considers that it would be in his best interests for the sample to be taken.

(4) A bodily sample may be taken from a person who lacks capacity (within the meaning of the Mental Capacity Act 2005) to give his consent, if consent is given by the court giving the direction under section 20 or by—

(a) a donee of an enduring power of attorney or lasting power of attorney (within the meaning of that Act), or

(b) a deputy appointed, or any other person authorised, by the Court of Protection,

with power in that respect.

(5) The foregoing provisions of this section are without prejudice to the provisions of section 23 of this Act.

22 Power to provide for manner of giving effect to direction for use of scientific tests.

(1) The Lord Chancellor may by regulations make provision as to the manner of giving effect to directions under section 20 of this Act and, in particular, any such regulations may—

(a) provide that bodily samples shall not be taken except by registered medical practitioners or members of such professional bodies as may be prescribed by the regulations;

(aa) prescribe the bodily samples to be taken;

(b) regulate the taking, identification and transport of bodily samples;

(c) require the production at the time when a bodily sample is to be taken of such evidence of the identity of the person from whom it is to be taken as may be prescribed by the regulations;

(d) require any person from whom a bodily sample is to be taken, or, in such cases as may be prescribed by the regulations, such other person as may be so prescribed, to state in writing whether he or the person from

whom the sample is to be taken, as the case may be, has during such period as may be specified in the regulations suffered from any such illness or condition or undergone any such treatment as may be so specified or received a transfusion of blood;

- (e) prescribe conditions which a body must meet in order to be eligible for accreditation for the purposes of section 20 of this Act;
- (f) prescribe the scientific tests to be carried out and the manner in which they are to be carried out;
- (g) regulate the charges that may be made for the taking and testing of bodily samples and for the making of a report to a court under section 20 of this Act;
- (h) make provision for securing that so far as practicable the bodily samples to be tested for the purpose of giving effect to a direction under section 20 of this Act are tested by the same person;
- (i) prescribe the form of the report to be made to a court under section 20 of this Act.
- (j) make different provision for different cases or for different descriptions of case.

- (2) The power to make regulations under this section shall be exercisable by statutory instrument which shall be subject to annulment in pursuance of a resolution of either House of Parliament.

23 Failure to comply with direction for taking blood tests.

- (1) Where a court gives a direction under section 20 of this Act and any person fails to take any step required of him for the purpose of giving effect to the direction, the court may draw such inferences, if any, from that fact as appear proper in the circumstances.
- (2) Where in any proceedings in which the paternity of any person falls to be determined by the court hearing the proceedings there is a presumption of law that that person is legitimate, then if—

(a) a direction is given under section 20 of this Act in those proceedings,
and

(b) any party who is claiming any relief in the proceedings and who for the purpose of obtaining that relief is entitled to rely on the presumption fails to take any step required of him for the purpose of giving effect to the direction,

the court may adjourn the hearing for such period as it thinks fit to enable that party to take that step, and if at the end of that period he has failed without reasonable cause to take it the court may, without prejudice to subsection (1) of this section, dismiss his claim for relief notwithstanding the absence of evidence to rebut the presumption.

(3) Where any person named in a direction under section 20 of this Act fails to consent to the taking of a blood sample from himself or from any person named in the direction of whom he has the care and control, he shall be deemed for the purposes of this section to have failed to take a step required of him for the purpose of giving effect to the direction.

24 Penalty for personating another, etc., for purpose of providing bodily sample.

(1) If for the purpose of providing a bodily sample for a test required to give effect to a direction under section 20 of this Act any person personates another, or proffers a child knowing that it is not the child named in the direction, he shall be liable—

(a) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding two years, or

(b) on summary conviction, to a fine not exceeding £400.

25 Interpretation of Part III.

In this Part of this Act the following expressions have the meanings hereby respectively assigned to them, that is to say— “ bodily sample ” means a sample of bodily fluid or bodily tissue taken for the purpose of scientific tests;

“excluded ” means excluded subject to the occurrence of mutation to section 27 of the Family Law Reform Act 1987 , to sections 27 to 29 of the Human Fertilisation and Embryology Act 1990 and to sections 33 to 47 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008.

“scientific tests ” means scientific tests carried out under this Part of this Act and made with the object of ascertaining the inheritable characteristics of bodily fluids or bodily tissue.

.
. .
.

55A Declarations of parentage.

- (1) Subject to the following provisions of this section, any person may apply to the High Court, a county court or a magistrates’ court for a declaration as to whether or not a person named in the application is or was the parent of another person so named.
- (2) A court shall have jurisdiction to entertain an application under subsection (1) above if, and only if, either of the persons named in it for the purposes of that subsection—
 - (a) is domiciled in England and Wales on the date of the application, or
 - (b) has been habitually resident in England and Wales throughout the period of one year ending with that date, or
 - (c) died before that date and either—
 - (i) was at death domiciled in England and Wales, or
 - (ii) had been habitually resident in England and Wales throughout the period of one year ending with the date of death.
- (3) Except in a case falling within subsection (4) below, the court shall refuse to hear an application under subsection (1) above unless it considers that the applicant has a sufficient personal interest in the determination of the application (but this is subject to section 27 of the M1Child Support Act 1991).

- (4) The excepted cases are where the declaration sought is as to whether or not—
- (a) the applicant is the parent of a named person;
 - (b) a named person is the parent of the applicant; or
 - (c) a named person is the other parent of a named child of the applicant.
- (5) Where an application under subsection (1) above is made and one of the persons named in it for the purposes of that subsection is a child, the court may refuse to hear the application if it considers that the determination of the application would not be in the best interests of the child.
- (6) Where a court refuses to hear an application under subsection (1) above it may order that the applicant may not apply again for the same declaration without leave of the court.
- (7) Where a declaration is made by a court on an application under subsection (1) above, the prescribed officer of the court shall notify the Registrar General, in such a manner and within such period as may be prescribed, of the making of that declaration.

56 Declarations as to parentage, legitimacy or legitimation.

- (1) Any person may apply to the High Court or a county court for a declaration—
- (a) that he is the legitimate child of his parents.
- (2) Any person may apply to the High Court or a county court for one (or for one or, in the alternative, the other) of the following declarations, that is to say—
- (a) a declaration that he has become a legitimated person;
 - (b) a declaration that he has not become a legitimated person.
- (3) A court shall have jurisdiction to entertain an application under this section if, and only if, the applicant—

- (a) is domiciled in England and Wales on the date of the application; or
- (b) has been habitually resident in England and Wales throughout the period of one year ending with that date.

(4) Where a declaration is made by a court on an application under subsection (1) above, the prescribed officer of the court shall notify the Registrar General, in such a manner and within such period as may be prescribed, of the making of that declaration.

(5) In this section “legitimated person” means a person legitimated or recognised as legitimated—

- (a) under section 2 or 3 of the Legitimacy Act 1976;
- (b) under section 1 or 8 of the Legitimacy Act 1926; or
- (c) by a legitimation (whether or not by virtue of the subsequent marriage of his parents) recognised by the law of England and Wales and effected under the law of another country.

Zákon o reformě rodinného práva z roku 1969

Zákon, kterým se mění zákon týkající se zletilosti a doby dosažení tohoto věku a osob, které tohoto věku nedosáhly; novelizuje zákon o vlastnických právech nemanželských dětí a dalších osob, jejichž vzájemný vztah je založen na nelegitimních vazbách; přijímá opatření pro použití krevních testů pro účely určení otcovství osoby v občanskoprávním řízení; činí opatření s ohledem na důkazy potřebné k vyvrácení domněnky legitimacy a nelegitimnosti; dále zajišťuje v souvislosti se zápisem narození nemanželského dítěte zápis jména otce; a pro související účely.

Část III

Ustanovení pro použití krevních testů při určování otcovství

20 Právo soudu vyžadovat použití krevních testů.

(1) V každém občanskoprávním řízení, ve kterém má být určeno rodičovství osoby, může soud buď z vlastního podnětu nebo na žádost účastníka řízení, vydat příkaz —

(a) k provedení vědeckých testů ke zjištění a prokázání, zda účastník řízení je či není otcem nebo matkou dítěte; a

(b) na odebrání tělesných vzorků ve lhůtě stanovené zákonem všem nebo některým z následujících osob. Těmi jsou konkrétní osoba, kterékoli strana, která je údajně otcem nebo matkou dítěte, či jakékoli jiná strana řízení;

soud může kdykoli odvolat nebo změnit pokyn, který dříve vydal podle tohoto pododdílu.

(1A) Zkoušky požadované ustanovením podle tohoto pododdílu může provádět pouze orgán, který byl pro tyto účely akreditován —

(a) kancléřem nebo

(b) jím k tomu určeným orgánem.

(2) Osoba provádějící vědecké testy podle pokynu pododdílu 1 podá soudu zprávu, ve které uvede —

(a) výsledek testu;

(b) zda některá strana, které se zpráva týká, je nebo není podle výsledků vyloučena, aby byla otcem nebo matkou osoby, jejíž rodičovství má být určeno; a

(c) pokud u osoby rodičovství není vyloučeno, hodnotu výsledků při určování (pokud existuje), zda je tato strana otcem nebo matkou této osoby;

a zprávu obdrží soud jako důkaz v řízení o věcech v ní uvedených.

(2A) V řízení, ve kterém má být určeno rodičovství osoby na základě žádosti podle ustanovení 55A a 56 tohoto zákona, veškeré odkazy uvedené v pododdílech (1) nebo (2) těchto oddílů jakoukoliv stranou řízení, musí být s nimi seznámeny všechny osoby jmenované v žádosti.

(3) Zpráva podle odstavce 2 tohoto oddílu má předepsanou formu podle oddílu 22 tohoto zákona.

(4) Pokud byla soudu podána zpráva podle pododdílu (2) tohoto oddílu, může kterákoli strana se svolením soudu nebo pokud to soud nařídí, získat od toho, kdo testuje, písemné prohlášení vysvětlující nebo doplňující jakékoli prohlášení učiněné ve zprávě a toto prohlášení se pro účely tohoto oddílu (kromě jeho pododdílu 3) považuje za součást zprávy předložené soudu.

(5) Je-li v průběhu řízení dán pokyn podle tohoto oddílu, není účastník řízení, pokud soud nenařídí jinak, oprávněn předvolat jako svědka zkoušejícího nebo jakoukoli jinou osobu, která provádí věc nezbytnou za účelem provedení těchto testů. Jestliže do čtrnácti dnů od obdržení kopie protokolu neoznámí výsledek testu ostatním účastníkům řízení, může soud nařídít vyzvání toho, kdo testuje nebo jiného účastníka řízení. Osoba, která testuje nebo jakákoli

taková osoba je předvolána jako svědek s strana, která jej předvolala, je oprávněna provést křížový výslech.

- (6) Je-li pokyn vydán podle tohoto oddílu, strana, na jejíž žádost je pokyn vydán, uhradí náklady na odběr a testování tělesných vzorků za účelem provedení tohoto pokynu (včetně veškerých výdajů, které přiměřeně vynaloží jakákoli osoba při provádění jakýchkoli požadovaných kroků za tímto účelem) a podání zprávy soudu podle tohoto oddílu, avšak zaplacená částka bude považována za náklady, které mu v řízení vznikly.

21 Souhlasy potřebné k odběru tělesného vzorku.

- (1) S výjimkou ustanovení odstavců 3 a 4 tohoto oddílu, tělesný vzorek, který musí být odebrán osobě za účelem provedení příkazu podle oddílu 20 tohoto zákona nebude odebrán, pokud s tím osoba nesouhlasí.
- (2) Souhlas nezletilého s odběrem tělesného vzorku, který dosáhl věku šestnácti let, je stejně účinný, jako by byl plnoletý; a pokud nezletilá osoba na základě tohoto pododdílu udělila účinný souhlas s odběrem tělesného vzorku, není nutné k tomu získávat souhlas od jiné osoby.
- (3) Tělesný vzorek lze odebrat osobě mladší šestnácti let, nejedná-li se o osobu uvedenou v odstavci 4 tohoto oddílu,
- (a) souhlasí-li osoba, která o něj pečuje; nebo
 - (b) pokud tato osoba nesouhlasí, ale soud usoudí, že by bylo v nejlepším zájmu dítěte, aby byl vzorek odebrán.
- (4) Osobě, která není způsobilá (ve smyslu zákona o duševní způsobilosti z roku 2005) může být odebrán vzorek bez jejího souhlasu, jestliže je dán souhlas soudem, který vydá příkaz podle oddílu 20 nebo —
- (a) je zhotovena plná moc advokátovi (ve smyslu tohoto zákona), nebo
 - (b) jmenovanému zástupci nebo kterékoliv jiné osobě pověřené soudem pro ochranu nezpůsobilé osoby,

s mocí na konkrétní situaci.

(5) Předchozími ustanoveními tohoto oddílu není dotčeno ustanovení oddílu 23 tohoto zákona.

22 Právní moc stanovit způsob provádění a pokyny pro použití vědeckých testů.

(1) Kancléř může nařízením stanovit způsob provádění pokynů podle oddílu 20 tohoto zákona a tyto nařízení mohou —

- (a) stanovit, že tělesné vzorky mohou být odebírány pouze registrovanými lékaři nebo členy těch profesních orgánů, které jsou uvedeny v jiných předpisech;
 - (aa) nařídit tělesné vzorky, které mají být odebrány;
- (b) regulovat odběr, identifikaci a přepravu tělesných vzorků;
- (c) požadovat předložení důkazu o totožnosti osoby, které má být tělesný vzorek odebrán, v době, kdy má být odebrán, podle jiných právních předpisů;
- (d) požadovat, aby každá osoba, které má být odebrán tělesný vzorek, nebo v případech, kdy je to určeno jinými předpisy i osoba podle těchto předpisů, písemně uvedla, zda ona nebo osoba, od níž má být vzorek odebrán nebo přijat (podle okolností), během období odebrání vzorků trpěla jakoukoli nemocí, stavem, podstoupila léčbu, nebo obdržela transfuzi krve;
- (e) stanovit podmínky, které musí subjekt splnit, aby byl způsobilý k akreditaci pro účely podle oddílu 20 tohoto zákona;
- (f) nařídit vědecké testy, které mají být provedeny, a způsob, jakým mají být provedeny;
- (g) upravovat poplatky, které lze vybírat za odběr a vyšetření tělesných vzorků a za podání oznámení soudu podle oddílu 20 tohoto zákona;
- (h) zajistit, aby tělesné vzorky, které mají být testovány za účelem provedení pokynu podle oddílu 20 tohoto zákona, byly testovány stejnou osobou, pokud je to možné;
- (i) předepsat formu hlášení soudu podle oddílu 20 tohoto zákona.

(j) učinit různá ustanovení pro konkrétní případy.

(2) Pravomoc vydávat nařízení podle tohoto oddílu bude provedena statutárním orgánem, který podléhá zrušení na základě usnesení kterékoli komory parlamentu.

23 Nedodržení pokynů pro odběr krve.

(4) Pokud soud vydá pokyn podle oddílu 20 tohoto zákona a kterákoli osoba neučiní žádný krok, který se od ní z vydaného pokynu vyžaduje, může soud z takového jednání vyvodit případné závěry, které se za daných okolností jeví jako vhodné.

(5) Pokud v řízení, ve kterém má otcovství osoby určit soud, který toto řízení projednává, existuje právní domněnka, že tato osoba je legitimní, pak je —

(a) v tomto řízení dán pokyn podle § 20 tohoto zákona, a

(b) kterákoli strana, která se domáhá jakékoli úlevy v řízení a která je za účelem dosažení této úlevy oprávněna spoléhat na domněnku, neučiní žádný krok, který se od ní požaduje za účelem vydání příkazu,

soud může jednání odročit na dobu, kterou uzná za vhodnou k tomu, aby mohl tento krok učinit, a pokud na konci této lhůty neučiní tento krok bez přiměřeného důvodu, může soud, aniž je dotčeno ustanovení odstavce 1, tohoto oddílu zamítnout jeho žádost o úlevu bez ohledu na nedostatek důkazů, které by domněnku vyvrátily.

(6) Nedá-li osoba jmenovaná podle oddílu 20 tohoto zákona souhlas s odběrem vzorku krve sobě nebo osobě jmenované, kterou má v péči, má se za to, že neučinil krok, který se od něj požaduje za účelem vydání příkazu.

24 Pokuta za vydání se za jiného atd. za účelem poskytnutí tělesného vzorku.

(1) Pokud se kdokoli za účelem poskytnutí tělesného vzorku ke zkoušce potřebné k vydání příkazu podle oddílu 20 tohoto zákona vydá za jiného nebo

na odběr vezme dítě s vědomím, že nejde o dítě uvedené v příkazu, takové osobě hrozí —

- (a) při odsouzení trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky nebo
- (b) při zkráceném odsouzení k pokutě nepřesahující 400 £.

25 Interpretace části III.

V této části zákona mají následující výrazy tento význam —

“tělesným vzorkem“ se rozumí vzorek tělesné tekutiny nebo tělesné tkáně odebraný pro účely vědeckých testů;

“vyloučeno“ znamená vyloučeno s výhradou výskytu mutace v oddíle 27 zákona o reformě rodinného práva z roku 1987, v oddílech 27 až 29 zákona o lidském oplodnění a embryologii z roku 1990 a v oddílech 33 až 47 zákona o lidském oplodnění a embryologii z roku 2008.

“vědeckými testy“ se rozumí vědecké testy prováděné podle části tohoto zákona a prováděné za účelem zjištění dědičných vlastností tělních tekutin nebo tělesné tkáně.

.
. .
.

55A Prohlášení o rodičovství.

(1) S výjimkou následujících ustanovení tohoto oddílu může kdokoli požádat Vrchní soud, okresní soud nebo smírčí soud o prohlášení, zda osoba uvedená v žádosti je nebo byla rodičem jiné osoby.

(2) Soud bude mít pravomoc zabývat se žádostí podle pododdílu (1) pouze tehdy, pokud některá z osob v ní uvedených pro účely tohoto pododdílu —

- (a) má ke dni podání žádosti bydliště v Anglii či Walesu, nebo
- (b) měl obvyklé bydliště v Anglii či Walesu po dobu jednoho roku končícího tímto datem, nebo
- (c) zemřel před tímto datem a buď -
 - (i) měl po smrti bydliště v Anglii a Walesu, nebo

- (ii) měl obvyklé bydliště v Anglii a Walesu po dobu jednoho roku končícího datem úmrtí.
- (3) S výjimkou případu uvedených níže v odstavci 4, soud odmítne projednat žádost podle odstavce 1, ledaže má za to, že žadatel má dostatečný osobní zájem na rozhodnutí o žádosti.
- (4) Výjimkou jsou případy, kdy se požadované prohlášení týká, zda-
- (a) žadatel je rodičem jmenované osoby;
 - (b) jmenovaná osoba je rodičem žadatele; nebo
 - (c) jmenovaná osoba je druhým rodičem jmenovaného dítěte žadatele.
- (5) Je-li podán návrh podle odstavce 1 a jednou z osob v něm uvedených pro účely tohoto odstavce je dítě, může soud odmítnout projednání návrhu, má-li za to, že by rozhodnutí o návrhu nebylo v nejlepším zájmu dítěte.
- (6) Odmítne-li soud projednat návrh podle odstavce 1, může nařídit, aby navrhovatel nemohl znovu žádat o totéž prohlášení bez povolení soudu.
- (7) Je-li prohlášení učiněno soudem k návrhu podle odstavce 1, určený úředník soudu vyrozumí generálního tajemníka takovým způsobem a ve stanovené lhůtě o provedení tohoto prohlášení.

56 Prohlášení o rodičovství, legitimnost a legitimace.

- (1) Kdokoli může požádat Vrchní soud nebo krajský soud o prohlášení —
- (a) že je legitimním dítětem svých rodičů.
- (2) Kdokoli se může obrátit na Vrchní soud nebo okresní soud (jedno nebo alternativně druhé) z následujících prohlášení, tj.—
- (a) prohlášení, že se stal legitimní osobou;
 - (b) prohlášení, že se nestala legitimní osobou.

- (3) Soud bude mít pravomoc zabývat se žádostí podle tohoto oddílu pouze tehdy, když žadatel —
- (a) má ke dni podání žádosti bydliště v Anglii a Walesu; nebo
 - (b) měl obvyklé bydliště v Anglii a Walesu po dobu jednoho roku končícího tímto datem.
- (4) Učiní-li prohlášení soud na základě žádosti podle pododdílu 1, určený úředník soudu vyrozumí o tomto prohlášení generálnímu tajemníkovi takovým způsobem a ve lhůtě, kterou stanoví zákon.
- (5) V této části „oprávněná osoba“ znamená osobu legitimovanou nebo uznanou jako legitimní —
- (a) podle oddílu 2 nebo 3 zákona o legitimitě z roku 1976;
 - (b) podle oddílu 1 nebo 8 zákona o legitimitě z roku 1926; nebo
 - (c) legitimací (ať už na základě následného sňatku jeho rodičů či nikoli) uznanou právem Anglie a Walesu a provedenou podle práva jiné země.

